

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Osobní orientace k životnímu smyslu s ohledem na kompetenci sebetranscendence u profesionálních hasičů

Bc. Nikola Šrubařová

Navazující magisterské studium, obor: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii, kombinovaná forma studia

Vedoucí práce: doc. ing. Mgr. et Mgr. Peter Tavel, Ph. D.

Praha 2013

Prague college of psychosocial studies

The personal orientation to the life sense with regard to the competence of self-transcendence in professional firefighters

Bc. Nikola Šrubařová

Follow-up master's study, field of study: Social work, with a focus on communication and applied psychoterapy, the combined form of studies

The Diploma Thesis Work Supervisor: doc. ing. Mgr. et Mgr. Peter Tavel, Ph. D.

Praha 2013

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že má diplomová práce je ve smyslu zákona č. 121/2000Sb., o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů výhradně mým autorským dílem.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce.

V Praze dne :

.....

Bc. Nikola Šrubařová

Poděkování

Poděkování patří vedoucímu práce doc. ing. Mgr. et Mgr. Peteru Tavelovi, Ph. D., za metodické vedení, ochotu a cenné rady při spolupráci na této diplomové práci.

Anotace:

Diplomová práce se věnuje tématu životního smyslu se zaměřením na aspekt sebetranscendence v povolání profesionálního hasiče. Teoretická část zakotvuje otázky životního smyslu z filozofického a psychologického hlediska. Práce se zaměřuje zejména na vliv hodnotových orientací a idejí na prožívání smysluplnosti života člověka v jeho intenci a sebetranscendenci do světa. Podrobně je nastíněna problematika absence smyslu v postmoderní době a popsány vztažné faktory smysluplnosti povolání profesionálního hasiče včetně faktorů, které prožívání životního smyslu mohou ohrožovat.

Výzkumná část diplomové práce zahrnuje metodologii výzkumného šetření, detailní popis použitého standardizovaného dotazníku Existenciální škály, analýzu získaných dat a následné vyhodnocení stanovených hypotéz. Hypotézy ověřují prožívání smysluplnosti života u profesionálních hasičů s ohledem na kompetenci sebetranscendence. Kritické posouzení jednotlivých zjištěných závěrů diplomové práce shrnuje diskuze.

Klíčová slova:

Životní smysl

Intence

Sebetranscendence

Profesionální hasič

Existenciální škála

Abstract:

The Diploma Thesis deals with the topic of life meaning, focusing on the aspect of self-transcendence in professional career of firefighters. The theoretical part gives us the questions of life meaning from a philosophical and psychological perspective. The work focuses on the influence of value orientations and man's ideas in his intention and self-transcendence in the world. It is outlined in details of the issue and the lack of meaning in the postmodern era. It is described as a reference to factors in a meaningful career of professional firefighters. It also includes factors that may experience the meaning of life threatening.

The research part of the thesis includes the methodology of the research. The work describe in details the standardized questionnaire Existential Scale, data analysis and subsequent hypotheses. Hypotheses verify experiencing meaningfulness of life in professional firefighters with regard to the competence of self-transcendence. The summary of thesis focuses on a critical assessment of each founding that lead in to a discussion.

Key words:

Life sense

Intention

Self-transcendence

Professional firefighter

Existential Scale

„Všechn skutečný život je setkáním“ (BUBER, 1969, s. 8).

OBSAH

ÚVOD	9
1 ŽIVOTNÍ SMYSL	10
1.1 Filozofická otázka smyslu života.....	10
1.2 Psychologická otázka smyslu života.....	12
2 ATRIBUTY ŽIVOTNÍHO SMYSLU	15
2.1 Svoboda a odpovědnost	15
2.2 Hodnota a idea	16
2.3 Absence smyslu v postmoderní době.....	18
3 SEBETRASCENDENCE	20
3.1 Intence do světa	20
3.2 Angažovanost	22
3.3 Smysluplnost práce	23
4 POVOLÁNÍ HASIČE	25
4.1 Aspekty smysluplnosti	25
4.2 Faktory ohrožující smysluplnost.....	27
4.3 Faktory salutogenní.....	30
5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	34
5.1 Cíl výzkumného šetření	34

5.2	Cílová skupina respondentů	35
5.3	Metodologie výzkumu	38
5.3.1	<i>Existenciální škála</i>	39
5.3.2	<i>Popis a interpretace stupnic Existenciální škály</i>	41
5.3.3	<i>Popis standardizačního souboru a normy</i>	46
5.4	Analýza získaných dat	48
5.5	Výstupy výzkumného šetření	58
5.6	Diskuze	60
	ZÁVĚR	63
	SEZNAM LITERATURY	65

ÚVOD

V diplomové práci se věnuji vlivu osobních kompetencí pro prožívanou životní smysluplnost u profesionálních hasičů. V popředí mého zájmu stojí především schopnost sebetranscendence jako aspektu, který posiluje resilienci a napomáhá tak zvládat vysoké nároky spojené s výkonem tohoto povolání. Míra zátěže, která je na výjezdové hasiče denně kladena, je mi známa především z důvodu dlouholetého přátelství s lidmi z tohoto pracovního prostředí.

Teoretická část práce představuje vhled do problematiky životního smyslu z filozofického a následně z psychologického úhlu pohledu. Druhá kapitola popisuje atributy životní smysluplnosti a upozorňuje na možnou absenci smyslu v postmoderní době. Následující kapitola pojednává o schopnosti sebetranscendence a její intenci do světa. Čtvrtá kapitola je věnována povolání hasiče a uvádí faktory tohoto povolání, které mohou posilovat prožívání životního smyslu, naproti tomu předkládá i činitele ohrožující smysluplnost. Jedná se především o traumatizaci a syndrom vyhoření.

Praktická část představuje výzkumné kvantitativní šetření prožívané smysluplnosti u profesionálních výjezdových hasičů prostřednictvím standardizované testové metody. Sledována je zejména schopnost sebezpřesahu. Dále jsou ověřovány možné závislé korelace prožívané smysluplnosti na věku a délce praxe respondentů. Diskuze přináší kritické zamyšlení nad výzkumnými závěry a přínosem této diplomové práce.

1 ŽIVOTNÍ SMYSL

1.1 Filozofická otázka smyslu života

Otázka smyslu života, nejen každého jednoho člověka, ale také celkový smysl lidstva jako celku je přítomna snad od počátku jeho dějinného vývoje. Ačkoliv tato otázka mohla být iniciována v různých historických epochách odlišně intenzivně, ono specificky lidské „proč“ je tu vždy, i když je někdy hluboce skryto a vyvoláno opět v situacích, které člověka navrací k němu samému a k jeho autentickému bytí. I když odpovědi po smyslu jsou vždy další otázky, tuto první responzi lze uchopit jen dvěmi základními způsoby. Prvním z nich je přesvědčení, že život „nějaký“ smysl má, tím druhým je nihilistický protipól beze smyslu.

P. Tavel dále uvádí dvě orientace vedoucí k rozsáhlé problematice, kde smysl života leží, kde je možné jej hledat. Zodpovědnost za dění ve světě musí přijmout člověk, protože není nikoho mimo něj, kdo by tuto zodpovědnost nesl, kdo by tedy dal člověku smysl. Druhým názorem je postoj, že smysl života je možné přijmout ze světa, tedy z něčeho mimo člověka (TAVEL, 2007).

Inklinace autorů, kteří se zabývají tematikou smyslu, k jednomu z těchto pohledů je patrná už při snaze o samotné uchopení definice smyslu lidského života.

B. JANÁT (1994) píše o smyslu, že nemůže být antropologickou projekcí a vlastním rozhodnutím pro nějakou naši představu, ideu a životní koncept, nýbrž se jedná o jistou finalitu, která nás povznáší a nelze ji jednoduše vyprojektovat.

M. BUBER (1969) tvrdí, že smysl je nepřenositelný, nemá podobu obecně platného, nejedná se o platnou povinnost, člověk prokazuje svůj přijatý smysl na základě své jedinečnosti.

Mnoho autorů se shoduje, že výklad na základě etymologie slova smysl je krajně nedostačující pro zachycení alespoň jeho podstaty.

Pojetí smyslu doplňuje i E. Lukasová, když píše, že smysl nejde vykládat jako heslo ze slovníku v podobě jeho významu, jelikož smysl v sobě vždy zahrnuje i úkol (LUKASOVÁ, 1997).

Toto dále rozvádí také V.E. Frankl, když dochází k nutnosti tzv. koperníkovského obratu v životě, a sice že charakter života spočívá nejen v úkolech, ale především má život podobu odpovědi. Člověk si tedy nemá klást otázku po smyslu života, on sám je totiž dotazován po naplnění života smyslem (FRANKL, 2006a). A dále v tomto uvádí, že naplňování života smyslem musí mít podobu vždy aktuální situace (tamtéž).

Domnívám se tedy, že - ačkoliv odpovědnost za naplnění života člověka smyslem je individuální volbou, stejně jako naplní-li člověk současný okamžik smyslem - činí tak vztahováním se k již možnému smyslu. V koperníkovském obratu má tedy odpověď člověka povahu odpovědi na otázku, která jej vždy trochu překračuje. Lze pak jen vždy mluvit o jemné intenci v ní obsažené, ale nebude mít nikdy svou jasnou podobu.

V.E. Frankl píše, že: „*Lidské bytí vždycky už bytí zaměřené na smysl, třebaže jej může tak málo poznat: existuje něco jako vědomí o smyslu, a tušení smyslu pak tvoří základ „vůle ke smyslu“*“ (FRANKL, 2006a, s. 83).

„Vůli ke smyslu“ dále upřesňuje i K. Balcar, když uvádí, že „vůle ke smyslu“ je základní nasměrování, které vede k hledání objektivního smyslu (BALCAR, 1995).

Problematika objektivního smyslu vede k pojmu logos. K tomuto E. Husserl vysvětluje: „*Slovo logos, od něhož je odvozeno jméno logika, má velký počet významů, které vznikly ze zcela pochopitelných přenosů původnějších významů slovesa legein, z významů: „složit dohromady“, „předvést“, posléze: předvést prostřednictvím slova, řeči....Dále poukazuje logos v některých obrazech i na samotný duchovní akt, vypovídání, tvrzení a jiné myšlení, v němž je vytvářen takový obsah smyslu ve vztahu k těm kterým předmětům či stavům věcí“* (HUSSERL, 2007, s. 37).

V.E. Frankl dále hovoří o lidských fenoménech, které jsou vždy zaměřeny na smysl a hodnoty. Tyto hodnoty a smysl jsou logos, ve významu směru, kterým člověk přesahuje sebe sama (FRANKL, 2006a).

K tomuto dodává P. Tavel: „*K podstatě člověka patří zaměřenost na někoho nebo na něco, na osobu nebo na ideu*“ (TAVEL, 2007, s. 43).

A dále M. Buber píše o ideji: „*Ideje netrůní nad našimi hlavami – stejně tak jako v nich nesídlí : ony mezi námi chodí a obracejí se na nás*“ (BUBER, 1969, s. 10).

Je zřejmé, že idea má v tomto charakter určité výzvy, která je zasazena také v otázce, jež nakonec může být odpovědí po smyslu. Jsem tedy názoru, že smysl života je založen na spojení schopnosti vytušení možnosti smyslu v aktuálních situacích, které rezonují se smyslem života a hodnotami člověka. V neposlední řadě je však možné vysledovat objektivní orientaci těchto hodnot, tedy „toho, co dává smysl“ a k tomuto „něčemu“ je člověk přitahován. Je-li k tomuto přitahován, pak toto „něco“ stojí apriori mimo něj a nemůže být ani myšlenkově obsáhnuto a plně pochopeno.

Podobně je u tomu u otázky po smyslu bytí samotného, kde V.E. Frankl píše: „*Zkrátka, víra ve smysl člověka je, v Kantově významu, transcendentální kategorií. Víme již od Kanta, že je v jistém směru nesmyslné ptát se na kategorie, jako je prostor a čas, jednoduše proto, že nemůžeme myslet ani klást otázky, aniž bychom nepočítali s prostorem a časem. – A podobné je lidské bytí vždy založené na smyslu, i když tento smysl bytí můžeme znát jen velmi málo*“ (FRANKL, 2006b, s. 57-58).

1.2 Psychologická otázka smyslu života

Pojem smysl života není v psychologické literatuře jasně definován. Také V.E. Frankl nenabízí ve svých knihách jasnou definici. Důrazně však upozorňuje, že smysl života je součástí duchovní složky člověka, kterou je nutné zapojit při psychoterapeutické léčbě, dotváří tělesně-duševní celost, toto duchovno je to, co jednotu nakonec také určuje (FRANKL, 2006a).

Dále v psychologii není jasně zakotven pojem vůle. V Psychologickém slovníku je definována jako záměrné úsilí směřující k dosažení vědomého cíle (HARL a HARTLOVÁ, 2000, s. 677).

Pokus dále rozvést Franklův pojem „vůle ke smyly“ tedy nutně v psychologii vede k aspektům, jako je cíl a motivace, která je přítomna na cestě k jeho dosahování.

M. Nakonečný definuje motivaci jako:...*“proces iniciovaný výchozím motivačním stavem, v jehož obsahu se odráží nějaký deficit ve fyzickém či sociálním bytí jedince, a směřující k odstranění tohoto deficitu, které je prožíváno jako uspokojení. Výchozí motivační stav charakterizovaný nějakým deficitem lze označit jako potřebu...Chování je instrumentální aktivita zprostředkující vztah mezi potřebou a jejím uspokojením. Motiv pak vyjadřuje obsah tohoto uspokojení“* (NAKONEČNÝ, 1997, s. 27).

Asi nejznámější hierarchie potřeb je pyramida psychologa A. Maslowa, kde jsou potřeby sestaveny podle pořadí naléhavosti. P. Říčan uvádí, že nejvýše v této hierarchii stojí potřeba transcendence, prožitek, že je člověk součástí nějakého vyššího celku. Jde o jistou spiritualitu, tento pojem není v psychologii taktéž ustálený. Zahrnuje v sobě hodnoty, ideály a prožitky duchovní tradice (cit. dle ŘÍČANA, 2010).

Při naplňování této potřeby se člověk řídí tím, aby to, co činí, a to, čeho dosáhne, odpovídalo především jeho ideji, a to i tehdy, když samotná realizace jemu samotnému nic nepřináší, dokonce mu může způsobit škodu (NAKONEČNÝ, 1997).

V.E. Frankl k tomu dodává, že se jedná o člověka, který je motivovaný světem a dále: *„Ve skutečnosti je svět, vůči němuž lidská bytost transcenduje sebe samu, světem naplněným významy, které představují důvody k jednání ... Jakmile promítáme lidské bytosti do dimenze psychologie chápané striktně vědecky, odřezáváme je od světa potencionálních důvodů. Co pak zůstává místo důvodů, jsou příčiny ... Důvody mě motivují k jednání tak, že provádím volbu. Příčiny determinují mé chování...“* (FRANKL, 2006a, s. 176).

Lze mluvit i o hloubce smysluplnosti z hlediska transcendence osobních zájmů. Prvním stupněm je zaměření se pouze na sebe sama (zisk a blaho), druhým realizace hodnot

v naší sociální síti, dalším seberealizace ve smyslu zdokonalení výkonu a posledním sebetranscendence - pomoc druhým, službu vyššímu celku, tomu, co člověka přesahuje (KŘIVOHLAVÝ, 2006).

K tomuto dále píše M. NAKONEČNÝ (1997), že člověk zaměřený na realizaci sociálního cíle, posuzuje každou situaci, zda slouží tomuto cíli, jedná se o určitou neosobní orientaci.

Nakonečný dále píše, že u této neosobní orientace: „ ... *fungují vnitřní odměny, které, jak víme, mají povahu tzv. vyšších citů, tj. v podstatě emociogenních norem. Otázkou nicméně zůstává, jak se tyto normy ... stávají emociogenními motivy činnosti. Co nutí člověka k tomu, aby ... pomáhal jiným, třeba i neznámým lidem v nouzi a v nebezpečí, někdy i s nasazením vlastního života ... Pro mnohé je nepochybně boj za nadosobní dobro jen pouhou deklarací a druhem společenského exhibicionismu, ale jsou ... i tací, kteří se angžují v tomto smyslu bytostně a obětavně ... Sociologové hovoří o tzv. „reciprokém altruismu...“* (NAKONEČNÝ 1997, s. 246).

Nesdílím sociobiologický názor založený na reciprocitě, jelikož ta bývá v mnoha situacích, kdy člověk realizuje tyto vyšší cíle s orientací do světa, vyloučena. Člověk nejen, že zpětně za svůj akt nic výměnou nedostává, nýbrž vstupuje s předpokladem svého jistého nenávratného vydání. Otázka po motivech zůstává v tomto případě v psychologii tedy ne zcela vyřešena. Asi proto V.F. Frankl vybízí k nutnosti překročit hranice psychologie, abychom hlouběji pochopili existenci člověka a jeho jedinečnost (cit. dle TAVELA, 2007).

Známé jsou však výsledky výzkumů, podobně jako udává E. Lukasová, a sice, že: „*Vysoké vnímání smyslu v životě koreluje s výraznou spokojeností a citovou vyrovnaností ... smyslem naplněný život chrání před duševním onemocněním tak, jako málokterý jiný ochranný faktor*“ (LUKASOVÁ, 1997, s. 167).

2 ATRIBUTY ŽIVOTNÍHO SMYSLU

2.1 Svoboda a odpovědnost

Podstatným předpokladem pro „vytušení“ smyslu je možnost svobody. Následně a zároveň má člověk odpovědnost za naplnění smyslem. Svoboda člověka v sobě nese možnost rozhodnout se a z tohoto pohledu je člověk svobodný tedy vždy. Nejedná se pouze o vykonání nějakého skutku, nýbrž v poslední distanci o volbu postoje a rozhodnutí, zda vtisknu životu či situaci smysl, i když okolnosti jsou jakékoli. Svoboda je kritériem ve vzdorů proti determinacím osudu, tedy toho, co člověk ovlivnit nedokáže. Skrze sílu vzdorovat však volí a může vždy volit postoj.

M. Buber toto vystihuje: *“...svoboda a osud jsou si vzájemně zaslibeny a spojují se ve smyslu (BUBER, 1969, s. 36).*

J. Patočka k fenoménu svobody dodává: *“...svoboda sama či lépe možnost svobody je fakt, který se týká člověka vůbec. Celkový smysl je věc každého a život každého z nás se k němu vztahuje, ať už způsobem nevýslovným nebo výslovným (zkušenost svobody). Lze tedy říci, že určitou zkušenost svobody má každý člověk ...“ (PATOČKA, 1990, s. 40).*

Dále rozvádí H. ARENDTOVÁ (1994) nutnost svobody zaujmout odstup, jinak není možno dosáhnout vhledu do věci. Odstup je možné získat v případě, že zapomeneme na sebe a své potřeby.

K. Balcar (1995, s.132) píše: *„Zodpovědnost spočívá v uskutečňování poznanych hodnot tak, jak je člověku možno“*. Tuto otázku dále rozvádí V.E. Frankl: *„Nyní se však objevuje poslední otázka: otázka po „před čím“ odpovědnosti. A na tuto otázku musí zůstat existenciální analýza odpověď dlužna: otázka zůstává otevřena“ (FRANKL, 2006a, s. 74).*

2.2 Hodnota a idea

„Toto být odpovědným znamená od počátku být odpovědným za realizaci hodnot“ (FRANKL, 2006c, s. 71).

Smysl se odrazí v jedinečnosti situace, nad tímto ovšem stojí smyslové univerzálie, které se vážou k lidskosti. Jedná se o hodnoty (TAVEL, 2007).

Vztah mezi objektivní hodnotou, subjektivním bytím a smyslem osvětluje J. Patočka takto: *„ ... hodnota do nás proniká, jakmile ji jednou vnímáme, celý předmět, který je jí prolnut ... jí je definován ... Hodnocení i hodnoty budou náležet nerozlučně k sobě, jako je tomu v našem intencionálním životě s prožitky a předměty vždy. Pakliže však existuje taková nutná vnitřní souvislost samotného hodnocení, pakliže se obráží ve vnímaných hodnotách, pak nepochybně základem etického uvažování musí být vztah subjektivního bytí k této objektivní oblasti, vyjasnění možných našich postojů k ní, zachycení bytostné souvislosti, která nás pojí k této oblasti, jež má tak dávat smysl našemu životu“* (PATOČKA, 1990, s. 124-125).

V.E. FRANKL (2006c) nabízí další rozlišení hodnot, které mohou vést k naplnění smyslu. Jedná se o tvůrčí hodnoty, kdy je smyslu dosahováno prostřednictvím konání něčeho hodnotného ve světě. Dále hodnoty zážitkové, jež se uskutečňují v prožívání a jejich těžiště leží taktéž v orientaci do světa. Poslední a nejvyšší skupina hodnot je hodnotami postojovými. Prostřednictvím těchto hodnot lze realizovat smysl vždy, což u hodnot tvůrčích a zážitkových říci nelze.

U hodnot postoje popisuje E. LUKASOVÁ (2006) další jejich atribut, a to vztahování se k sociálnímu okolí, to nabývá podobu možnosti být vzorem pro ostatní nebo aktivní přímou pomoc. Pro tyto hodnoty, které naplňují smysl prostřednictvím pomoci druhým, zavádí tato autorka pojem generalizované hodnoty.

Dle mého názoru je nutné rozlišit nuanci hodnot, které má na mysli V.E. Frankl a E. Lukasová a hodnoty, o kterých hovoří J. Patočka. Ačkoliv v sobě nesou stejné morální zakotvení, chápe je Frankl spíše jako prostředek pro smysluplnost lidského života.

Patočka jim dává větší rozměr objektivnosti, a tím je staví na univerzální úroveň platnosti. Nejvýše tak stojí samotné Dobro, tato myšlenka vede až k Platonovi a jeho ideji.

Toto lidské Dobré nemůže být předmětem vědění, člověku je zprostředkováno pouze přístupem k „pravému světu“, k nejzákladnějšímu jsoucnu, které stojí nade vším smyslem a kladením cílů. Dále píše PATOČKA (1990), že hodnotové stránky světa jsou nám přístupné pouze tedy prostřednictvím citění.

Objektivní obsah pojmu, zbavený relativní zkušenosti smyslů a zakoušený opravdovým poznáním, je pro Platona idea. Vnější věci se mění a zanikají, ideje jsou vždy stejné. Idea může a nemusí být obsažena ve vnější věci, to je příčinou podoby vnějšího světa, jaký je. Vše, co má svou účast na bytí, existuje pro nějaké dobro, ideje Dobra jsou podřazeny všechny ostatní ideje. (KROČA, 2008).

„Nebot‘, čím jiným jsou ideje, než přeměnou chaosu v kosmos, přeměnou beztvaré masy myšlenek v pevné principy a hodnoty?“ (KROČA, 2008, s. 13).

A. HOGENOVÁ (2012) k tomuto dodává, že Dobro se má vztah k dokončenosti a úplnosti věci, je nasměřováno k počátku.

Domnívám se, že jasně definovat Platonovu ideu Dobra není možné, nelze ji plně uchopit v její celosti a obsáhlosti. Nedostačuje k tomuto už samotný pojmový aparát. Jakékoli snahy vedou dle mého názoru k jejímu nepatřičnému sevření do stanoveného obsahu. Podobného názoru je i J. Syrovátka: *„Ztotožnění ideje a myšlenky není plně odpovídající. Pak zůstává možnost vymezení, že Platónova IDEA bude vždy zůstávat ve významu Platónovy ideje“ (SYROVÁTKA, 1996, s. 39).*

Je žádoucí se ještě v krátkosti zmínit o svědomí. V.E. FRANKL (2006b) je zakotvuje jako „premorální porozumění hodnotám“ a dodává, že svědomí je vždy transcendentní, a je potřeba je takto i chápat, vždy se jedná o fenomén, který překračuje sám sebe.

2.3 Absence smyslu v postmoderní době

O vymizení tradic a krizi hodnot v průběhu dějinného vývoje se v postmoderní době hovoří a píše velmi často. Člověk dneška postupně ztratil nejen pevnou orientaci ve světě, ale také ve svém životě, tento deficit jistoty se pokouší napravit stažením do sebe a ohraničením své subjektivity, která vystavuje jen svou pravdivost. Z představy, že vše je možno ovládat, a nakonec i ovládnout, se dostalo člověku pocitu, že svět je pouze on sám. Přizpůsobení ostatního ve světě vlastní subjektivitě je součástí boje o moc, tak jak jej definoval a předpověděl F. Nietzsche.

Dále k tomuto píše J. Patočka: „*Celý dosavadní systém hodnot a životních pravidel se zakymácel a pro mnohé skácel .. Zdá se, jako by subjektivismus byl veskrze titanismem, násilím myšlenkovým a pak i morálním, jako by subjekt, který se pokouší být autonomním, postupoval podle zásady sic volo, sic iubeo, stat pro ratione voluntas („tak chci, tak rozkazují, na místě rozumu stojí vůle“)*“ (PATOČKA, 1990, s. 92).

J. POLÁKOVÁ (1995) v této souvislosti píše, že charakteristikou postmoderního světa je jeho pohyblivost, což vede ke znemožnění dojít k jistotám. Také tato pluralita idejí tvoří ideové vzduchoprázdno, které v konečném důsledku vyvolává u člověka úzkost. V neposlední řadě chybí jasné a objektivní výkladové rámce, jenž by byly zasazeny do pevných a smysluplných souvislostí.

Dochází k neporozumění světu i člověku v něm, důvodem je zvětšující se distance člověka od svého autentického bytí a distance od světa jako celku, jenž v sobě nese možnost objektivní platnosti.

Souvislost mezi pocity nesmyslnosti a neporozumění uvádí i E. LUKASOVÁ (1997), když píše, že k nepochopení dochází při narušení řádu a překročení tradice.

I. CHVATÍK (2010) vidí příčinu neporozumění bytí člověka také v pozitivistické vědě dneška, která ve svém zkoumání natolik odkryla jsooucn, že znemožnila jeho celkové porozumění.

A dále píše: „*Lidské dějiny ... jsou ... dějinami lidského porozumění světu a lidské situaci v něm ... dnes se však zdá, že relativistický nihilismus ... představuje pokles úrovně lidského života opět téměř na rovinu pouhé úživy... Pokud by tomu tak opravdu bylo a technická civilizace by byla opravdu úpadkem, znamenalo by to, že dějiny skončily a že jsme opět na jakési před-dějinné úrovni, kde jde téměř výhradně o pouhé udržování víceméně luxusního života*“ (CHVATÍK, 2010, s. 149 - 150). Stejný autor osvětluje, co vedlo ke ztrátě absolutního smyslu, na jehož místo se vloudil nihil, když hovoří o otřesech v podobě smrti Boha a zhroucení metafyziky (tamtéž).

V.E. FRANKL (2006a) poukazuje na zajímavý fakt a sice, že dnešní nihilismus není ono „nic“, ale v závislosti na kauzálním přístupu vědy se z něj se stává „nic než“. Myšlenky předchozích autorů korespondují i s reflexí E. Husserla: „*Žije se tak vůbec ve světě, který se stal nesrozumitelným, v němž se člověk marně ptá po určitém „k čemu“, po kdysi tak nepochybném, rozumem stejně jako vůlí uznaném smyslu*“ (HUSSERL, 2007, s. 26).

Podstatným rysem dnešní doby a domnívám se, že důsledkem odtržené subjektivity ze světa je fenomén samoty uprostřed společnosti. Chybí jednota a vztahovost, o které pojednává i M.BUBER (1969), když rozlišuje společenství, které vzniká ze vztahu, a život v masové společnosti, která vztah nezná a je tolik vlastní dnešnímu člověku.

V.E. Frankl označuje pocit bezsmyslovosti naší doby jako existenciální vakuum, frustraci vůle ke smyslu pak jako existenciální frustraci. Pokud je projevena v neurotických symptomech, jedná se o noogenní neurózu, která je novým typem neurózy, a dle výzkumu je asi 20 % všech neuróz právě noogenních. Zároveň FRANKL (2006a) píše, že smysl života zůstává v rozpadu tradic a ztrátě hodnot možný, jedná se vždy o něco neopakovatelného, co má být vždy teprve odkryto.

3 SEBETRASCENDENCE

3.1 Intence do světa

Transcendence: „přesahování smyslových i rozumových schopností, možností, nadmyslné, nadskutečné“ (LINHART aj., 2005, s. 383). *Transcendentální:* „1. termín Kantovy filozofie: „od počátku vlastní rozumu a podmiňující zkušenost, nikoliv zkušeností získaný“, již rozumu dané, nezískané zkušenosti, 2. přesahující, překračující“ (tamtéž).

Transcendence: „vše, co v lidském jednání přesahuje naši zkušenost ...
Transcendentální: „nadskutečný, nadpřirozený“ (HARTL a HARTLOVÁ, 2004, s. 624).

Z naznačených výkladů slova transcendence a transcendentální je patrné, že těžiště významu leží ve slově přesahovat „něco“ či „někam“.

M. Ritter upřesňuje, že transcendence je klíčová pro duchovní tradici a dále že: „*Transcendentní je to, co nás přesahuje, co je ‚za‘ sférou obyčejného života, co je ‚mimo‘ vezdejší svět, ‚na druhém břehu‘ ... to, co je transcendentní, nás nesmí přesahovat natolik, aby bylo zcela mimo ... tzn.beze vztahu k čemukoli jinému. Jinak řečeno, ‚absolutní transcendence‘ je bezesmyslný pojem: pokud by (nás) něco přesahovalo zcela, pak by to vlastně ‚nepřesahovalo‘ vůbec, protože přesah je vztah, ale být absolutně mimo (náš dosah) znamená být beze vztahu (k nám)“ (RITTER, 2010, s. 202).*

Máme schopnost přesahovat sensuální smysl a objevovat duchovní význam ve smyslu spatření něčeho více, než je zahlednutí obsažené danosti (CHVATÍK, 2010).

K jevu transcendece, přesněji sebetranscendece, tedy schopnosti přesahovat (překračovat) sebe sama patří intencionalita ve významu zaměření nebo směřování k „něčemu“ nebo „někomu“.

K. BALCAR (1995) považuje intencionalitu jako zaměření člověka mimo sebe a k něčemu za základní znak lidské existence. Člověk tak může naplnit život smyslem zaměřenosti na hodnoty, tedy v tvůrčí činnosti, nebo ve službě určité ideji. Při sebetranscendenci je naplňována potřeba seberealizace, vzniká však jako vedlejší produkt sebetranscendence. Podobně i štěstí, které z tohoto pohledu může pouze následovat, nikoliv přímo o ně usilovat. Také sama otázka po smyslu v duchu koperníkovského obratu, tedy, že jsem ten, kdo dává i odpověď má ryze transcendentální charakter (FRANKL, 2006a).

„Osoba nechápe sebe samu nijak jinak než vycházejíc z transcendence. Víc než to: člověk je také člověkem pouze v té míře, pokud se chápe vycházeje z transcendence, a je také osobou pouze v té míře, v níž je, vycházeje z ní, personalizován: proniknut a prozvučen voláním transcendence. Tomuto volání transcendedence naslouchá ve svém svědomí“ (FRANKL, 2006a, s. 82). Je-li člověku odepřena sebetranscendence, stává se pouhým objektem, zaměřením na předměty intencionality, kterými jsou smysl a hodnoty, navrácí se ke své transcendentální subjektivitě (tamtéž).

Souhlasím s V. E. Franklem, že schopnost sebetranscendence zakládá a dotváří člověka. Důvodem je fakt, že člověk je vždy „nějak“ součástí světa. Je však jisté, že tato schopnost se bude uplatňovat u člověka v různé intenzitě. Ačkoliv je intencionalita nedílnou součástí sebezpřesažení ve smyslu zaměření, samotná intence nepředpokládá však ještě sebetranscendenci.

E. Lukasová říká: *„ ... člověk je bytostí směřující stále k tomu, aby dávala své tělesné a duševní funkce do služby určitému úkolu, který jeho život a jeho počínání teprve činí smysluplnými ... Jinak vyjádřeno: člověk je otevřený ... otevřený vůči světu, otevřený vůči tomu, co v tomto světě chce vybudovat nebo změnit, otevřený vůči něčemu, co je mimo něj samého a čemu se celou svou silou oddává ...“* (LUKASOVÁ, 1997, s. 10).

Vztah otevřenosti člověka ke světu vystihl také M. BUBER: *„Duch je vskutku ‚sám u sebe‘, může-li se postavit ke světu, který se mu otevřel, jako ke svému protějšku, oddat se mu a vykoupit jak jej, tak sebe ve svém vztahu k němu“* (BUBER, 1969, s. 34).

Také G. FIGAL (2007) píše, že pobyt člověk nemůže být jinak, než ve světě, pobyt je vždy bytím ve světě. A doplňuje: „*Svět je podle heideggerovské analýzy pobytu bytostně ‚spolusvětem‘. Spolusvět jako takový přirozeně také otvírá svobodný prostor rozmanitých možností být tu pospolu nebo proti sobě*“ (FIGAL, 2007, s. 67).

B. Janát popisuje evidentní snahu V.E. Frankla očistit původní smysl slova transcendence jako výzvu k dokonalosti, tedy jako návrat k samotné nejvyšší ideji, jak ji předložil sám Platon, třeba že ji nikdy nejde uskutečnit plně (JANÁT, 1994).

Asi i toto stejné vztahování měl na mysli V.E. Frankl píše-li: „*Nehledal bych tě, kdybych tě už nebyl našel*“ (FRANKL, 2006a, s. 47).

3.2 Angažovanost

Pokud člověk v otevřenosti do světa transcendentuje sebe sama pod úhlem určité intence, měl by tento směr vést především k druhým lidem a brát na sebe podobu skutku. Také jsem názoru, že celistvost člověka je právě dotvářena autentickými vztahy - a to především ve fenoménu lásky.

Z. Pinc vyslovuje svou myšlenku takto: „*To je nelepší, co s časem můžeme udělat, zasvěcujeme jej druhému. Čas vlastně nejde zasvětit něčemu, pouze někomu*“ (PINC, 2010, s. 297).

K. BALCAR (1995) považuje setkání s druhým člověkem za nepřírozenější realizaci kompetence sebetranscendence.

Pro vztah s druhým člověkem je zapotřebí otevřenosti, tento vztah má zároveň své etické požadavky a podmínky, kterým je nutno dostát, jedním z nich je i opravdová ochota v každém okamžiku (POLÁKOVÁ, 1995).

M. Machovec píše, že jen tam, kde rozum vstupuje do nějaké situace, kde volí a jedná, můžeme mluvit o smyslu. A dále: „*Umění opravdu moderně žít – říkáme to vědomě proti absolutně převažující tendenci tzv. „moderní doby“ – je umění osobně se angažovat, ano umění přenést riziko z toho druhého na sebe*“ (MACHOVEC, 2012, s. 22).

E. Lukasová v příspěvku Franklovy knihy upozorňuje, že výrazem smyslové prázdnoty je lhostejnost (cit. dle FRANKLA, 2006a, s. 199).

Sama autorka uvádí, že - i když angažovanost vyžaduje mnohdy oběti a vlastní omezení - má schopnost udržovat neporušenou integritu osobnosti. Výzkum, který provedl v letech 1987-1994 H. Schirmak, N. Richter a M. Doll, přinesl odhalení, kdy 68% dotazovaných vidělo smysl hlavně v činnosti pro druhé lidi (cit. dle LUKASOVÉ, 1997, s. 167).

V rozhovoru samotného se sebou a nejlépe s druhými je důležité hledat, co dobrého je v dané situaci možno vykonat. Za svůj skutek se pak zodpovídáme sobě i druhým. V otřesu ze smrti Boha a nově nabyté postmoderní svobody bychom se měli rozhodnout pro angažovanost s ostatními „otřesenými“. Tento akt pozvedá život a navrácí mu ztracený smysl (CHVATÍK, 2010).

3.3 Smysluplnost práce

Jednou z možností, jak naplňovat tvůrčí hodnoty, které měl na mysli V.E. Frankl, je výkon povolání. Jsem toho názoru, že člověk prací dostává příležitost realizovat také hodnoty postoje, nakonec i hodnoty zážitku, vždy jde ale o to, nakolik je schopen se pro věc angažovat, zvolit odstup od sebe sama a přesáhnout sebe pro vyšší záměr, jenž může ležet ve světě.

V.E. Frankl předesílá, že povolání nebo práce sama může být prostředkem důležitého vztahu se společenstvím, zároveň na ní může člověk založit svou individualitu. Je také příležitostí, aby se člověk stal v tomto ohledu nezastupitelným. Podmínkou pro

nenahraditelnost není v konkrétním povolání, ale leží v samotném výkonu pro společnost jako takovém (FRANKL, 1973) [vlastní překlad autorky této práce].

A. LÄNGLE (2007) je názoru, že práce může být zdrojem štěstí pro člověka právě z důvodu, že má možnost v ní realizovat tvůrčí hodnoty.

4 POVOLÁNÍ HASIČE

4.1 Aspekty smysluplnosti

Povolání profesionálního hasiče v sobě nese závazek odpovědnosti a odvahy, jak dokládá služební slib.

„Slibuji na svou čest a svědomí, že při výkonu služby budu nestranný a budu důsledně dodržovat právní a služební předpisy, plnit rozkazy svých nadřízených a nikdy nezneužiji svého služebního postavení. Budu se vždy a všude chovat tak, abych svým jednáním neohrozil dobrou pověst bezpečnostního sboru. Služební povinnosti budu plnit rádně a svědomitě a nebudu váhat při ochraně zájmů České republiky nasadit i vlastní život“ (HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR ČESKÉ REPUBLIKY, 2013b).

Ačkoliv si lze za ochranu zájmů České republiky dosadit široké spektrum činností, zůstává holým faktem skutečnost, že primárním a každodenním zájmem Hasičského záchranného sboru České republiky je především ochrana životů, domovů a majetku druhých lidí. Tyto mezní životní situace, které vyžadují charakter nejzákladnější pomoci, přinášejí však vysoké riziko v podobě ohrožení života toho, kdo v daném okamžiku pomáhá, tedy samotného hasiče. Jistě by šlo vymyslet několik důvodů, které člověka vedou k rozhodnutí pro toto povolání. Tím nejzásadnějším a bezpodmínečně přítomným v okamžiku nasazování vlastního života, je však evidentně lidský altruismus v jeho čisté podobě.

„Altruistické chování se kvalitativně liší od ostatního prosociálního chování motivovaného například normami osvojenými výchovou. Zásadní rozdíl je v tom, že není spojené s nějakým „proto, že...“, ani „proto, aby...“, ale je to jednání z vnitřního principu a v tomto smyslu spadá pod Kantův kategorický imperativ“ (TAVEL, 2007 s. 203).

Někteří psychologové i filozofové však existenci čistého altruismu zpochybňují. Argumentují, že za každou pomoci vždy stojí psychické nebo fyzické odměny pro toho, kdo pomáhá. Sociobiologové pak zdůvodňují altruistické činy s ohledem na genetickou odměnu (TAVEL, 2008).

J. POLÁKOVÁ (1995) píše o situacích, kdy dochází k altruistické pomoci, jako o okamžiku, kdy dochází ke sjednocení celku univerza, jsou zapomenuty osobní zájmy, chybí strach, osobní přání i sebestřednost, tuto zkušenost nejde plně posoudit zvenčí, jedná se především o individuální prožitek. Tyto situace jsou ty, které dávají životu smysl.

Také I. ZVÁNOVCOVÁ (2008) hovoří o naplnění smyslem, pokud člověk odpovídá na konkrétní situaci tím způsobem, aby se vyvíjela k dobrému nebo aby se stalo něco dobrého.

E. LUKASOVÁ (1997) dodává, že k nejhodnotnějším cílům patří být pro druhé lidi. Zároveň upozorňuje, že pocit bezsmyslovosti zažívá člověk ve chvíli, kdy se cítí bezmocný v tom něco vykonat, kdy je jeho snaha něco učinit zastavena nepřekonatelnými nebo nezměnitelnými danostmi.

Podobnou myšlenku má i P. Tavel, když píše: „*Lidský skutek nabývá své hodnoty v zaměřenosti na společenství*“ (TAVEL, 2007, s. 80) a také upozorňuje, že odpovědi na konkrétní situace mají být činy, nikoliv jen slova. Sebetranscendence člověka je prověřována nejasněji v mezních životních situacích.

Asi nejdůležitěji toto shrnuje V.E. Frankl: „*To je právě tajemství bezpodmínečné smysluplnosti života: že člověk je právě v mezních situacích vyzván, aby podal svědectví o tom, čeho je schopen*“ (FRANKL, 2006a, s. 167).

Domnívám se, že hlavním aspektem smysluplnosti tohoto povolání je právě služba a pomoc druhým. Jedná se o prostý akt Dobra v člověku do světa a společenství. Povoláních, kde člověk aktivně pomáhá, je jistě nespočet, důležitý je ovšem fakt, jak velká účast, sebezapření a riziko se od něj při tomto vyžaduje. Mám-li toto shrnout do jednoduché myšlenky, rozdíl mezi pomáhajícím doktorem a hasičem je evidentní

v tom, že doktor neleží s pacientem společně při zákroku na operačním stole. Situace není tedy stejně ohrožující pro oba aktéry.

„Jde však právě o čistotu na cestě, tj. o skloubení mého osobního údělu, s nějakou „věcí“ mezi lidmi: ne vyhnout se potížím, ale zápasit s nimi“ (MACHOVEC, 2012, s. 107)

Když hasič vstupuje do hořícího domu hledat přeživší, pak asi i toto jednání měl na mysli V.E. Frankl, když mluvil o okamžicích vzdorné moci ducha.

4.2 Faktory ohrožující smysluplnost

„Hasičský záchranný sbor České republiky (HZS ČR) je dnes základním pilířem pomoci v mimořádných situacích“ (BAŠTECKÁ, 2005, s. 243). Mimořádnou událostí ve smyslu zákona může být živelní pohroma (např. povodeň, zemětřesení, velký sesuv půdy, sopečný výbuch, tornádo...velký lesní požár aj.), havárie (zřícení domu, dopravní nehoda, ropná, radiační havárie aj.) a ostatní události (teroristický čin, sabotáž, žhářství aj.)“ (tamtéž, s. 245).

Pomoc druhým lidem a aktivní účast ve světě pro dobrou věc je významným prvkem pro naplňování smyslu, a tím i možným salutogenním faktorem pro zvládání zátěže.

Nicméně to, co život může dělat smysluplným pro pomáhajícího, je zároveň i možným ohrožením pro ztrátu smyslu. Povolání hasiče klade vysoké požadavky na vnitřní integritu a resilienci osobnosti. Důvodů u tohoto povolání je hned několik.

Jako každá pomáhající profese je i povolání hasiče značně ohroženo syndromem vyhoření. B.Baštecká jej dává do souvislosti se syndromem pomáhajícího, který mu může předcházet. Syndrom pomáhajícího, kdy se pomáhání stává nutností na úkor potřeb a pocitů pomáhajícího, má souvislost s mocí. Jedním z možných osvětlení vzniku tohoto syndromu jsou prožitky bezmoci v dětství (BAŠTECKÁ, 2005).

Syndrom vyhoření je někdy spojován s pracovním stresem, ovšem stres a vznik syndromu vyhoření nemá kauzální souvislost. Člověk je schopen pracovat v náročných podmínkách bez příznaku vyhoření, cítí-li, že má jeho povolání smysl. Rizikovými faktory jsou především nedostatek uznání a nedostatečné vymezení kompetencí pomáhajících. Je ovšem dokázáno, že vyhoření má souvislost s prožitky bezmoci. Pro člověka je důležité porozumění a zkušenost, že k úspěchu vedla jeho aktivita a činy. Tím se mu dostává prožitku jisté moci (VODÁČKOVÁ, 2007).

Domnívám se, že u povolání hasiče je toto zásadní aspekt, v extrémním případě pak může mít každá záchranná intervence, která končí smrtí obětí, ráz prožívané bezmoci, ačkoliv okolnostmi jí nijak nešlo zabránit. Podstatný je také fakt, že situace, kdy dochází k úmrtí a těžkým zraněním, jsou zdrojem traumatizace nejen pro přímé oběti, ale také pro hasiče samotné. I když je známo, že v takto kritických chvílích jsou využívány jisté disociační prvky ve smyslu odpojení emocí, nelze tvrdit, že většina z nich nezanechá pozdější emoční otisk. Tabulka č.1 (str. 29) představuje statistiku usmrcených a zraněných osob při požárech v letech 2008-2012.

B. Baštecká dále upozorňuje: *„Zvláštní a nejvíce zatíženou traumatizovanou podskupinu tvoří pomáhající, kteří jsou obětmi přímými ve stejné době a na stejném místě jako lidé, kterým pomáhají (krajním příkladem z našich podmínek je nedávná situace hasiče, kterému na místě jeho zásahu zahynula dcera)“* (BAŠTECKÁ, 2005, s. 77).

Traumatizujícími událostmi, při kterých je poskytována posttraumatická intervenční péče hasičům, jsou především: zážitek úmrtí nebo těžkého zranění (zvláště traumatizující jsou situace, kdy obětí je dítě, specifický ráz má traumatizace, dojde-li k poranění nebo smrti jiného hasiče). Dále se jedná o nehody, kde je velké množství obětí a zranění narušující silně tělesnou integritu. Traumatizace nastává logicky také v případě, kdy dochází k ohrožení života a zdraví hasiče samotného (popáleniny, intoxikace, zasypání...). Speciální kategorii tvoří traumata vzniklá v důsledku možného špatného rozhodnutí hasiče při záchranné intervenci, která by následně vedla ke smrti nebo zranění druhých lidí (PSYCHOLOGICKÁ SLUŽBA MV-GŘ HZS ČR, 2004).

Po traumatické události může dojít k akutní reakci na stres a posttraumatické stresové reakci. Projevy akutní reakce na stres jsou pocit bezmoci, depersonalizace, částečná amnézie a lhostejnost. Akutní reakce na stres by měla odeznít do několika dnů, pokud příznaky přetrvávají, jedná se již o posttraumatickou stresovou poruchu. Při diagnostice jsou hledány symptomy jako je opětovné prožívání traumatizující události, především ve snovém obsahu, náhle se objevující myšlenky na trauma, které mají stejný emoční náboj bezmoci jako při zážitku samotné události a doprovodné tělesné projevy. Následně může docházet k tendenci vyhnout se všemu, co by připomínalo traumatizující okamžik. Častým jevem je ztráta schopnosti pozitivního prožívání až celkový emoční chlad (PSYCHOLOGICKÁ SLUŽBA MV-GŘ HZS ČR, 2004).

Tab.č.1 Usmrcené a zraněné osoby při požárech

Kategorie	2008		2009		2010		2011		2012	
	U	Z	U	Z	U	Z	U	Z	U	Z
děti do 15 let	2	56	3	36	3	62	2	72	0	74
osoby od 15 do 60 let	116	760	81	674	105	749	97	795	85	877
osoby nad 60 let	23	66	33	79	23	54	30	105	39	103
hasiči profesionální	0	144	0	111	0	118	0	127	0	148
hasiči dobrovolní	1	83	0	80	0	77	0	53	1	77
Celkem	142	1109	117	980	131	1060	129	1152	125	1286

Statistická ročenka 2012 (MV–GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ HZS ČR, 2013)

„Hasiči jsou každoročně konfrontováni s mnoha usmrcenými, mezi nimiž jsou i děti. Vidí lidská neštěstí v jejich syrovosti, nenadálosti, popřípadně rozsáhlosti“ (BAŠTECKÁ, 2005, str. 246).

4.3 Faktory salutogenní

Mimo prožívající smysluplnost v povolání hasiče a sebetranscendenci směřující k vyššímu cíli v podobě altruistické pomoci druhým lidem, lze nalézt další podstatné faktory, které napomáhají prevenci syndromu vyhoření a tvoří podpůrné prostředky pro nezdolnost a zvládání zátěže, která je s výkonem tohoto povolání spojena. Dle mého názoru je nejdůležitějším aspektem, který podporuje resilienci, prožitek každé úspěšné záchrany lidského života.

„Odolnost a nezdolnost na cestě k cíli, houževnatost tváří v tvář překážkám, tzv. resilience je podmínkou úspěchu na cestě k cíli. Jde o souhrn činitelů, které člověku pomáhají přežít v nepříznivých podmínkách...“ (KŘIVOHLAVÝ, 2006, s. 19).

Fenomén nezdolnosti je v naší republice poměrně málo teoreticky a výzkumně zpracován a osvětlen.

Za prvním uceleným konceptem nezdolnosti stojí Suzanne C. Kobasa Salvatore Maddi. Teoretické počátky však byly položeny již v dílech existenciální filozofie, tedy u M. Heideggera, V.E. Frankla a L. Binswanger a mají souvislost s prožíváním smysluplnosti života. Původně byla nezdolnost vnímána jako rys osobnosti, obecnější rámec, který postihuje další širší souvislosti byl poskytnut na základě výzkumů, prováděných především v Americe u armádních jednotek. Na počátku výzkumných snah stála otázka, proč někteří lidé v těžkých stresujících podmínkách udrží svou výkonnost a nevykazují známky posttraumatické stresové poruchy, a jiní nikoliv. Zjistilo se, že na zvládání zátěže má vliv právě fenomén nezdolnosti, který v sobě zahrnuje pocit smysluplnosti života. Lidé s vysokou mírnou nezdolností mají tendenci interpretovat bolestivé zkušenosti jako přirozenou součást života. Jejich překonávání vnímají jako jistou výzvu. Podstatným rysem je víra ve vlastní schopnosti a zkušenost, že člověk je schopen záležitosti svého života ovlivňovat. Nezdolnost chrání člověka před negativními dopady stresu, snížením výkonnosti a vzniku psychických onemocnění (BARTONE, 2012) [vlastní překlad autorky této práce].

Nedávnou mimořádnou událostí v naší republice byly povodně, k 18.6. 2013 bylo Hasičským záchranným sborem 20 532 lidí evakuováno a 497 zachráněno (HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR ČESKÉ REPUBLIKY, 2013a). V roce 2010 (květen, červen, srpen) bylo evakuováno 2 278 a zachráněno 875 lidských životů. Taktéž v roce 2009 (červen a červenec) bylo v důsledku povodní evakuováno 722 lidí a zachráněno 369. Při záplavách v roce 2006 (březen, duben) bylo zachráněno 93 lidí a 13 400 bylo mezi evakuovanými. V roce 2002 (srpen) bylo evakuováno 123 200 lidí a zachráněno 3 374 (MI-GENERAL DIRECTORATE OF FRS CR, 2011) [vlastní překlad autorky této práce].

Také určitá role, která je s povoláním hasiče spojena, může tvořit ochrannou vrstvu psychického zdraví. Jedná se o přisouzení aktivní role pomáhajícího, pocit nezastupitelnosti, odpovědnosti a moci.

„Role pomáhá se zorientovat, dává podporu...Zároveň ale brání ve vnitřním pohybu, brání ve volném projevu člověka a jeho emocí...občas neumožňuje, aby člověk to, co v sobě prožívá, také dával najevo a svůj autentický prožitek prožíval naplno“ (HUČÍN, 2008, s. 28).

Dále pomáhá nejen zážitek úspěšného zvládnutí zátěže, ale také sociální opora. Pojem sociální opora v sobě zahrnuje vztahy s druhými lidmi v prostředí, kde člověk žije, zároveň již také pomoc člověku, který ji v danou chvíli potřebuje. Jde především o naplnění základních lidských potřeb a pocitů jako je „někam patřit“, pocit bezpečí, pozitivní odezvy, sdílení a pochopení. Nejbližší sociální oporu poskytuje člověku rodina, do vzdálenější, ale také velmi podstatné, patří pracoviště. Každý se trochu liší v intenzitě a délce, kdy potřebuje podporu ze sociálního okolí dostávat. Jsou i lidé, kteří v určitém okamžiku zátěže po vztahu s druhými lidmi neprahnu. Sociální opora bývá začleňována mezi formy copingových strategií (BAŠTECKÁ, 2005).

Mezi nejstarší vyrovnávací strategie lze zařadit reakce typu útok, útek a ustrnutí. Jedná se o vývojově staré mechanismy, které nejsou plně vědomé a mají zajistit primárně přežití člověka. Mezi další strategie zvládnutí zátěže patří obranné mechanismy, kterých je celá řada. Do této kategorie patří regrese, kdy se člověk navrácí ke starým fungujícím

vzorcům chování v nižších vývojových stupních. Lze zde zahrnout již zmíněné disociační prvky, které plní funkci ochrany před neúnosnými prožitky formou rozpojení psychických procesů (VODÁČKOVÁ, 2007).

Do vědomých vyrovnávacích strategií lze zařadit onu sociální oporu v celé její obsáhlosti. Velmi podstatná je schopnost sdělovat pocity, společně s kognitivním zpracováním může dojít k jinému náhledu, a tím k zvládnutí a vyřešení zátěže či traumatu.

J. Křivohlavý v této souvislosti uvádí podstatný fakt: „*Člověk je tak schopen zasadit určitou událost do nového kontextu, do jiného nežli byl ten, v němž byla tato událost dříve zařazena*“ (KŘIVOHLAVÝ, 2006, s. 46).

Další adaptivním mechanismem je udržování pravidelného kontaktu s vlastními pocity a jejich otevřené projevení. Podstatným indikátorem psychické zátěže jsou tělesné projevy, z tohoto pohledu je žádoucí umět vnímat své tělo. Fyzická aktivita a sport mají pozitivní vliv na odbourávání psychické zátěže. Člověk by měl v neposlední řadě znát také své potřeby a mít možnost je plně projevit. V roli pomáhajícího je nezbytné mít vědomí vlastních hranic, umět říci „ne“ a znát svou vlastní vnitřní kapacitu. Pro pracoviště, kde je posláním pomoc druhým lidem, jsou velmi cenné osvědčené zkušenosti kolegů, kteří podobnou situaci zažili. To, že jsou lidé, kteří mají stejnou zkušenost, je již samo o sobě faktor, který pomáhá zvládat zátěž. Především pokud zaběhnuté strategie zvládnutí selhávají, pomáhá člověku kompetence otevřenosti k hledání nových aspektů. Zcela nenahraditelnou při zvládnutí zátěže je poté víra a naděje v dobrou budoucnost (VODÁČKOVÁ, 2007).

O podstatném faktoru vnímání smyslu, proč a čím pro nás tedy může být významné prožití a zvládnutí kritických situací, uvádí Vodáčková : „*Ve chvíli, kdy známe význam těžkostí, které prožíváme, získáváme důležité souřadnice ve smyslu proč, jaký to má smysl a co tím mám získat. V takových situacích pak můžeme dočasné utrpení vnímat jako zákonitou cestu vedoucí k vyšší kvalitě bytí*“ (VODÁČKOVÁ, 2007, s. 53).

Systematickou pomoc a podporu pomáhajícím hasičům může poskytnout psychologická služba, která začala být zaváděna do organizační struktury Hasičského záchranného sboru od roku 2002. Má působnost v oblasti prevence a pomoci nejen hasičům, ale i jejich rodinám, v neposlední řadě všem obětem mimořádných událostí. Zde také leží těžiště prověřování odborné způsobilosti pro výkon tohoto náročného povolání (BAŠTECKÁ, 2005).

5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

5.1 Cíl výzkumného šetření

Výzkumným šetřením bylo ověřováno, jak dochází k naplňování životního smyslu u profesionálních hasičů. V popředí zájmu stálo převážně uplatňování kompetence sebetranscendence ve smyslu otevřenosti vůči světu a angažování se v něm prostřednictvím aktivní pomoci ostatním lidem. Jistou podmínkou pro sebezpřesah je také schopnost odstoupit od sebe sama, tedy sebedistance. Předpokladem pro výzkumná východiska byla specifická povolaání profesionálního hasiče, které vyžaduje vysokou míru altruismu a nezdolnosti. Fenomén resilience je také dáván do souvislosti se schopností odhalit smysl určité situace, potažmo života jako celku. Pro vlastní výzkumné šetření těchto kompetencí byl zvolen standardizovaný dotazník Existenciální škála (viz. příloha č. 1), o které detailně pojednává kapitola 5.3.1. Pro následnou analýzu byla částečně využita rakouská norma, vytvořená Ch. Orglerovou na vzorku 1028 respondentů v roce 1990. Úplná standardizace na takto velkém vzorku osob nebyla pro české prostředí, pokud je autorce práce známo, dosud vytvořena.

Při tomto výzkumném šetření byly stanoveny následující hypotézy:

H1: *Výzkumná skupina dosahuje v kompetenci Sebezpřesah (SP) průměru hrubých skóre bez statisticky významné odlišnosti v porovnání s normou standardizačního souboru Ch. Orglerové (1990).*

H2: *Výzkumná skupina dosahuje v kompetenci Sebeodstup (SO) průměru hrubých skóre bez statisticky významné odlišnosti v porovnání s normou standardizačního souboru Ch. Orglerové (1990).*

H3: *Výzkumná skupina dosahuje v kompetenci Personalita (P) průměru hrubých skóre bez statisticky významné odlišnosti ve srovnání s normou standardizačního souboru Ch. Orglerové (1990).*

***H4:** Výzkumná skupina dosahuje statisticky významného poklesu v kompetenci naplňování životního smyslu (CS) v závislosti na roustoucím věku.*

***H5:** Výzkumná skupina dosahuje statisticky významného poklesu v kompetenci naplňování životního smyslu (CS) v závislosti na délce praxe.*

5.2 Cílová skupina respondentů

Výzkumný soubor respondentů tvořili profesionální hasiči Hasičského záchranného sboru České republiky. Celkem bylo do výzkumného šetření zapojeno 5 krajů: Moravskoslezský, Jihomoravský, Olomoucký, Zlínský a Pardubický. Jediným kritériem pro výběr respondentů byla příslušnost respondenta k výjezdové jednotce. Jednalo se tedy o tzv. výjezdové hasiče, pro které je hlavní náplní práce záchranná intervence u zásahové akce.

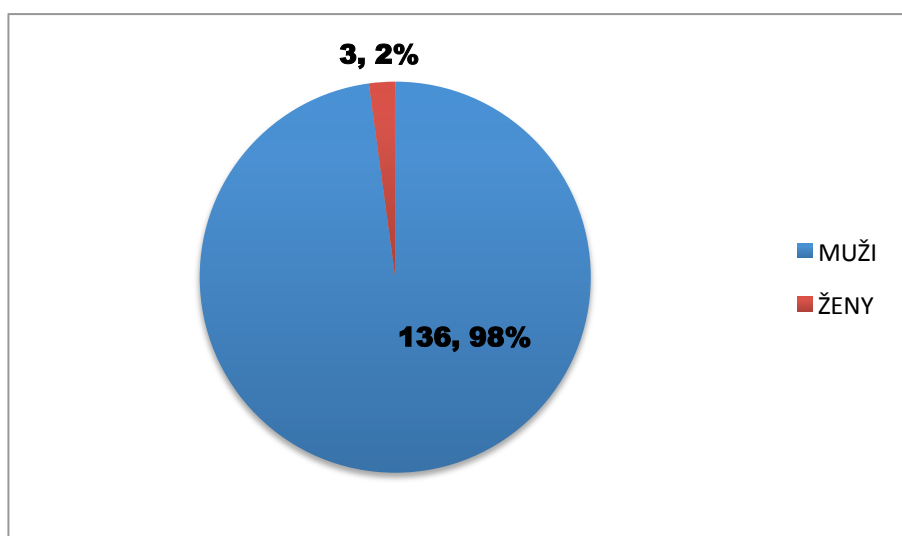
Oslovení pro spolupráci na výzkumném šetření probíhalo dle nastavených pravidel organizační struktury Hasičského záchranného sboru formou mailové žádosti na jednotlivé ředitele krajů. S jejich souhlasem byla žádost postoupena dále na kompetentní osoby, kterým byl zaslán podrobný informační mail s webovým odkazem a vstupním heslem pro vyplnění dotazníku. Následná distribuce dotazníkového šetření proběhla prostřednictvím přeposlané mailové žádosti s potřebnými informacemi velitelům jednotlivých stanic na samotné cílové respondenty, tedy výjezdové hasiče. Každý respondent získal po vstupu do on-line uzamčeného dotazníku potřebné údaje o povaze, záměru, průběhu a dobrovolnosti zapojení do výzkumného šetření (viz. příloha č. 2). Zvolená forma pro získání výzkumného souboru byla tedy metodou záměrného výběru.

Anonymita respondentů byla zaručena povahou sběru dat, a to prostřednictvím uzamčených on-line dotazníků, k nimž měl přístup pouze administrátor, tedy moje osoba. Od respondentů, mimo věku, pohlaví a délky aktivní služby, nebyla vyžadována další osobní data tohoto charakteru.

Všem respondentům byla nabídnuta možnost zaslání vlastního individuálního výsledku. Po tomto rozhodnutí bylo nutné vložit kontaktní mailovou adresu pro zaslání vyhodnocení dotazníku. Těto možnosti využilo 90 respondentů, tedy 65 % účastníků výzkumného šetření. Čas pro vyplnění dotazníku nebyl limitován, z povahy výzkumného šetření ani následně sledován.

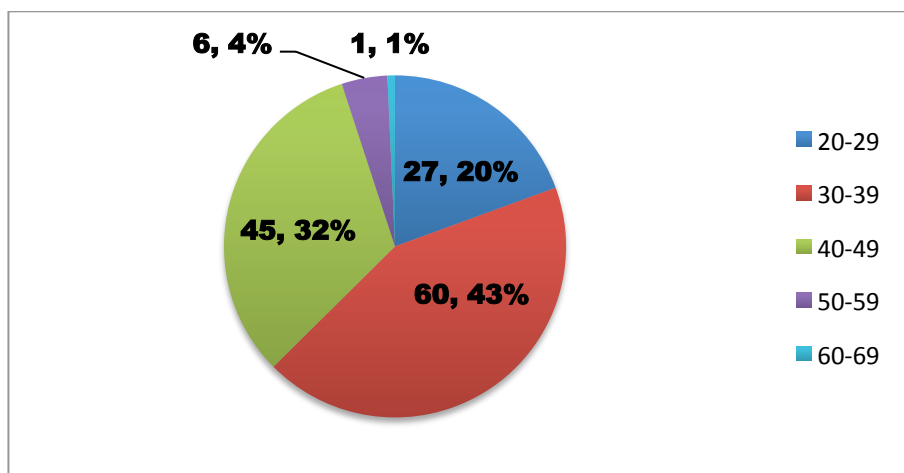
Celkem se do výzkumného šetření zapojilo 139 respondentů. Všech 139 dotazníků, tedy 100 % výzkumného vzorku, s ohledem na korektnost a úplnost vyplnění, také bylo použito pro statistické zpracování. Jednotlivé dotazníky byly z webového uložení staženy do tabulky programu MS Excel 2010 a následně v něm dále statisticky zpracovány. Charakteristika výzkumného vzorku obsahuje informace o pohlaví, věku a délce praxe respondentů.

Graf č. 1 Pohlaví respondentů

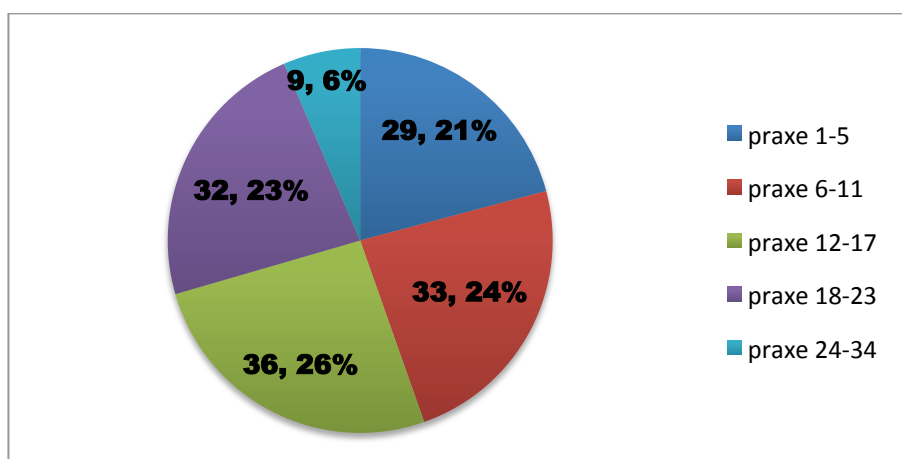
Výzkumný vzorek 139 respondentů (100 %) tvořili převážně muži. V souboru bylo zastoupeno 136 respondentů (98 %) mužů a 3 respondenti (2 %) byli ženy.

Graf č. 2 Věkové skupiny respondentů

Z výzkumného souboru 139 respondentů (100 %) jsem záměrně sestavila, pro účely další statistické analýzy, následující věkové skupiny. Skupinu 20-29 let tvoří 27 respondentů (20 %), skupinu ve věku 30-39 let tvoří 60 respondentů (43 %), jedná se o nejpočetnější skupinu. Následnou nejzastoupenější skupinou jsou respondenti ve věku 40-49 let, celkem 45 respondentů (32 %). Do skupiny 50-59 let náleží 6 respondentů (4 %), 1 respondent (1 %) udal věk v rozmezí 60-69 let. Průměrný věk respondentů výzkumného souboru je 37 let.

Graf č. 3 Délka praxe respondentů

Z popisovaného souboru 139 respondentů (100 %) patří 29 respondentů (21 %) do skupiny s délkou praxe 1-5 let. Skupinu s délkou praxe 6-11 let tvoří 33 respondentů

(24 %), nejzastoupenější skupinu představuje 36 respondentů (26 %) s délkou praxe 12-17 let a 32 respondentů (23 %) s praxí 18-23 let. Do poslední skupiny s nejdelší praxí 24-34 let náleží 9 respondentů (6 %). Průměrná délka praxe profesionálního hasiče v aktivní službě ve výzkumném souboru je 13 let.

5.3 Metodologie výzkumu

Pro výzkumné šetření jsem zvolila kvantitativní metodu. Data byla sbírána prostřednictvím anonymního standardizovaného dotazníku Existenciální škála (viz. příloha č. 1) on-line formou v období od listopadu 2012 do června 2013. Získání hrubých skóre proběhlo na základě platné metodiky pro tento dotazník. Pro následnou analýzu bylo využito porovnání se standardizačním souborem a na jeho základě stanovenou normou (viz. kapitola 5.3.3). Dále se ve výzkumném šetření prověřovaly vzájemné korelace získaných dat ve výzkumném souboru s ohledem na stanovené hypotézy. Pro tyto účely byl výzkumný soubor rozdělen do skupin podle věku a délky praxe (viz. kapitola 5.2). Vliv proměnných typu pohlaví a vzdělání nebyl pro tento záměr šetření vyžadován, a z tohoto důvodu ani blíže sledován. Pro statistickou analýzu dat bylo využito dvouvýběrového Studentova t-testu a korelačního koeficientu. Interkorelace hrubých skóre jednotlivých stupnic dotazníku byla prověřena Pearsonovým korelačním koeficientem. Reliabilita ve smyslu vnitřní soudržnosti testu byla ověřena prostřednictvím koeficientu homogenity - Cronbachova alfa. Statistické vyhodnocení bylo vypracováno na hladině korelační významosti 0,1. Pro zjednodušení, ovšem bez vlivu na správnost, byly některé výsledky zaokrouhleny dle platných matematických pravidel. Data prošla zpracováním v programu MS Excel 2010. K popisu a interpretaci získaných dat bylo využito vhodných tabulek a grafů. Kompletní vstupní data výzkumného šetření pro následné statistické zpracování jsou k náhledu v příloze č. 3.

5.3.1 Existenciální škála

Existenciální škála je sebeposuzujícím dotazníkem, který měří schopnost osobnosti smysluplně utvářet svou existenci. Jedním z autorů je, žák V.E. Frankla, A. Längle, dále Ch. Orglerová a M. Kundi. Částečnou standardizaci pro české prostředí provedl K. Balcar, který je zároveň autorem manuálu pro vyhodnocení tohoto dotazníku. Příručka byla publikována pod názvem Existenciální škála v nakladatelství Testcentrum v roce 2001.

Dotazník je konstruován pro měření trvalejších rysů duchovních schopností osobnosti, které vedou k naplňování smyslu. Nejedná se tedy primárně o měření stavů ve významu aktuálních nálad. Existenciální škála sleduje subjektivní prožívání, vnímání a myšlení jedince, následně tak vypovídá o míře schopnosti člověka uplatňovat své duchovní kompetence. Test lze nejspíše přiřadit k osobnostním testovacím zkouškám. Jedinečnost této metody je ovšem v postihovaném duchovním konstrukt, který měří, a tím se od většiny testů osobnosti také liší. Existenciální škála ověřuje existenciální naplnění a osobní smysl prostřednictvím měření faktorů závislých na životě člověka jako svobodné osoby s jejími schopnostmi v rovině dění, nikoliv na úrovni vlastností a stavů osobnosti. Své využití tak dotazník nachází v rámci klinické psychologie a psychoterapie k získání přehledu o uplatnění schopností, jenž vedou k naplnění smyslu, a také o případných zablokovaných těchto schopností v důsledku traumatizace či deprese. Test neslouží ke stanovení diagnózy psychiatrického onemocnění. Lze však odhalit rezervy v naplňování existence, a tím může být Existenciální škála využita také v oblasti reflektování terapeutického pokroku. V rámci psychologického poradenství lze dotazník využít k objasnění stavů, které pramení z existenciální nenaplněnosti a frustrace, v oborech zdravotní a rehabilitační psychologie ke zjištění přítomnosti stresu či mimořádné zátěže, a dále byla Existenciální škála využita také ve výzkumu syndromu vyhoření (Längle, 2001).

Existenciální škála obsahuje 46 otázek s jednotně předepsanou stupnicí pro možné odpovědi. Test měří 4 kompetence osobnosti, které vedou k naplnění smyslu: Sebeodstup (Sebedistance), Sebepřesah (Sebetranscendence), Svobodu a Odpovědnost.

Tyto kompetence plně vycházejí svým teoretickým zakotvením z antropologie V.E. Frankla. Spojením schopnosti Sebeodstupu a Sebepřesahu vzniká stupnice vyššího řádu osobnostních předpokladů Personalita. Svoboda a Odpovědnost postihují vztah k situačním danostem a tvoří stupnici s názvem Existencialita. Součtem Existenciality a Personality vzniká Celkové skóre (Längle, 2001).

Tab. č. 2 Stručný popis 4 základních stupnic, 2 faktorů vyššího řádu a Celkového skóru (Längle, 2001, str. 19)

Stupnice či faktor	Název	Zjišťování	Popis
SO	Sebeodstup	Vnímání objektivní skutečnosti	Schopnost poodstoupit od sebe samého (od svých citů, přání, představ) a otevřít se tak nezkrácenému vnímání situace
SP	Sebepřesah	Vycítění / vnímání hodnoty	Schopnost vyjít za hranice sebe sama a vstoupit do citového vztahu k něčemu nebo k někomu jinému
SV	Svoboda	Volba z možností / rozhodování se	Schopnost rozhodnout se pro možnosti podle jejich subjektivního ocenění
OD	Odpovědnost	Vstup do situace angažovaným činem	Schopnost aktivně jednat a nést důsledky
P	Personalita	Součet SO + SP	Otevřenost vůči sobě a hodnotám
E	Existencialita	Součet SV + OD	Rozhodná angažovanost
CS	Celkový skór	Součet P + E	Osobní, smysluplná existence

5.3.2 Popis a interpretace stupnic Existenciální škály

Níže uvedené normy pro jednotlivé základní a složené stupnice byly vytvořeny Ch. Orglerovou na standardizačním vzorku 1028 osob v Rakousku. Detailnější popis vzorku a standardizačních norem je uveden v kapitole 5.3.3.

SO = „SEBEODSTUP“ či „SEBEDISTANCE“ – základní stupnice měří schopnost vytvořit si vnitřní prostor vůči sobě samému. Tato dimenze leží mezi póly:

Schopnost sebeodpoutání

Nedostatek vnitřního prostoru,
intrapyschické „zajetí“,
upoutanost na sebe

Velký vnitřní prostor, odstup vůči sobě,
“věcnost”

(Längle, 2001, str. 38)

Sebeodstup měří schopnost odpoutat se od sebe samého, svých přání, obav, cílů a představ, dochází tak k nezkreslenému vnímání světa. Vypovídá o kompetenci člověka se vnitřně distancovat a jasně vnímat přítomnou skutečnost bez vlivu spoutání vnitřními či vnějšími okolnostmi. Nízké skóre SO (pod 26) tedy značí nedostatečný odstup vůči sobě. Příčinou může být nevyzrállost, zpravidla se však jedná o zatížení vnitřními konflikty, které mohou vést k soustředěnosti převážně na vlastní duševní prožívání. To může mít za následek jistou předpojatost a selektivnost. Medián je stanoven na hladině 35,5 bodů a za velmi vysoké skóre lze považovat hodnotu nad 43 dosažených bodů. Maximální skóre, kterého lze v této stupnici dosáhnout, je 48 bodů. Čím více se skóre blíží maximální hladině, hrozí nebezpečí přehlednutí vlastních potřeb a sklony k perfekcionismu. Dostavuje se emoční chlad. Tyto negativní tendence bývají oslabeny vysokou mírou schopnosti Sebeopřesahu (Längle, 2001).

SP = „SEBEPŘESAHA“ či „SEBETRASCENDENCE“ – základní stupnice měří schopnost vnímat hodnoty a zřetelně citově prožívat. Tato dimenze leží mezi póly:

Schopnost vnímat hodnoty a citově prožívat

Citová nezávaznost

Citová oslovitelnost a angažovanost

(Längle, 2001, str. 39)

Sebepřesah měří schopnost citové přístupnosti ve smyslu vycítění hodnoty a citové angažovanosti. Určuje schopnost a hloubku prožitku člověka. Tato kompetence má vztah k emočnímu vyvažování na základě důležitosti prožívaného obsahu, a tím tedy k vnitřní citové stabilitě. Sebepřesah se vyvažuje s kompetencí Sebeodstupu. Ta je předpokladem pro schopnost vnitřního odpoutání se od sebe sama, zatímco Sebepřesah upevňuje vnitřní vztah k sobě samému. Zároveň je však Sebeodstup předpokladem pro sebepřesah. Nízké skóre (pod 58) vypovídá o emoční plochosti a celkové citové chudosti, která může mít za následek nejistotu a špatnou orientaci v tom, co je pro člověka důležité. Medián nabývá hodnoty 73 bodů, pokud je překročena hodnota 81 bodů, jedná se o velmi vysoké skóre. Maximální skóre je udáváno na hranici 84. Dosahování velmi vysokých hodnot může znamenat, že člověk je citovým angažováním ovládnut, zvláště je-li nízká hodnota v kompetenci Sebeodstupu (Längle, 2001).

SV = „SVOBODA“ – základní stupnice měří schopnost rozhodovat se. Tato dimenze leží mezi póly:

Schopnost rozhodování, vnímání volnosti

Neschopnost rozhodování

Jistota v rozhodování

(Längle, 2001, str. 40)

Svoboda měří schopnost nalézat možnosti jednání, jejich uspořádání dle prožívané hodnoty a možnost docházet tak k osobnímu rozhodnutí. Proces rozhodování závisí jak na individuálních předpokladech, jako je například odvaha, tak na vnějších podmínkách a možnostech jednání. Nízké skóre (pod 37) značí nerozhodnost a nejistotu. Příčinou mohou být obavy z následků rozhodnutí nebo pasivní přístup k životu s pocitem, že rozhodnutím a následným jednáním nemůže člověk svůj život plně ovlivňovat. Medián je stanoven na hodnotě 49 bodů, za velmi vysoké skóre je považován výsledek nad 58, maximální hodnota je 66 bodů hrubého skóre. Dosahuje-li člověk velmi vysokého skóre může mít sklon ke kritizování a panovačnosti, objevuje se odpor k omezování a vztahové těsnější vázanosti (Längle, 2001).

OD = „ODPOVĚDNOST“ – základní stupnice měří schopnost závazně se angažovat. Tato dimenze leží mezi póly:

Závazná zúčastněnost

Nezávaznost

Osobní angažovanost, popř. vědomí povinnosti

(Längle, 2001, str. 42)

Odpovědnost měří schopnost odhodlat se a s vědomím povinnosti se angažovat pro nalezené hodnoty. Člověk je schopen nést důsledky, protože jedná z jistoty, co je správné. Toto povědomí může dále kompenzovat nejistotu. Nízká hodnota skóre (pod 41) vypovídá o absenci touhy angažovat se a nést odpovědnost. Objevuje se pasivita, život se člověku jeví jako neovlivnitelný vlastní vůlí. Medián je stanoven na hladině 57,5 bodů, velmi vysoké hodnoty dosahují nad 70 bodů. V tomto případě se mohou objevovat pocity nesvobody, zároveň při nízké hodnotě v kompetenci Svoboda dochází k rutinnímu a nacvičenému vědomí povinnosti, například vlivem úzkosti a výchovy. Maximální hodnota má povahu 78 bodů (Längle, 2001).

P = „PERSONALITA“ či „OSOBNÍ FAKTOR“ – složená stupnice „P“ měří stupeň rozvoje osobní stránky člověka, projevující se otevřeností vůči světu a jasným vnímáním sebe. Tato dimenze leží mezi póly:

Osobní kvalita bytí (přístupnost, oslovitelnost člověka)

Uzavřenost

Otevřenost

(Längle, 2001, str. 43)

Skóre Personality je součtem hrubých skóre Sebeodstupu a Sebepřesahu. Vypovídá o schopnosti kognitivní a emoční přístupnosti k sobě samému a světu. Nízké skóre (pod 86) lze vyložit jako zablokování duchovních schopností, které vedou k uzavřenosti. Ta může mít příčinu v nadměrném zaobírání se sama sebou nebo v nenalezení cesty k sobě samému, tedy v nezralosti. Medián je stanoven na 109 bodů. Velmi vysoké skóre leží za hranicí 123 bodů, přičemž maximální hodnota je 132. Při dosažení těchto vysokých skóre se může vyskytovat přemíra citů a zranitelnost. Varianta výrazného $SO > SP$ v této složené stupnici vypovídá o emoční distanci od sebe sama. Varianta $SO < SP$ naznačuje silné vnitřní prožívání (Längle, 2001).

E = „EXISTENCIALITA“ či „EXISTENCIÁLNÍ FAKTOR“ – složená stupnice „E“ měří schopnost rozhodovat se a aktivně se angažovat ve světě. Tato dimenze leží mezi póly:

Rozhodné angažování se

Nerozhodné, pasivní vedení života

Odhodlané vstupování do světa

(Längle, 2001, str. 44)

Skóre Existenciality je součtem hrubých skóre Svobody a Odpovědnosti. Vypovídá o schopnosti vyznat se ve světě, vycházet s ním, rozhodovat se a odpovědně se v něm angažovat. Nízké skóre (pod 81) značí nejistý a pasivní způsob života, člověk nenalézá pevné zakotvení svého místa v životě a motivy k angažování mají vnější povahu. Medián je stanoven na úroveň 107 bodů, vysoké skóre nad 127, maximální hodnota je ohraničena 144 body. Při tak vysokých výsledcích se člověk ve světě dobře orientuje a z vnitřního přesvědčení do něj aktivně vstupuje. Varianta $SV > OD$ značí tendenci přenechávat odpovědnost ostatním, naopak $SV < OD$ vstupování do světa bez jasného ohraničení vůči němu, kdy může docházet k pocitům nesvobody a svázanosti povinnostmi (Längle, 2001).

CS = „CELKOVÝ SKÓR“ či „PROŽÍVANÁ SMYSLUPLNOST“ – složená stupnice „CS“ měří prožívání smysluplné existence. Tato dimenze leží mezi póly:

Prožívání smysluplnosti

Prožívání vlastního
života jako smysluprázdného

Prožívání vlastního
života jako smysluplného

(Längle, 2001, str. 45)

Celkové skóre je součtem hrubých skóre Personality a Existenciality. Měří schopnost člověka nalézat hodnoty, angažovat se pro ně ve světě a také schopnost vypořádat se s nároky života v podobě smysluplné odpovědi životu. Dochází tak k naplnění existence smyslem. Nízké skóre (pod 169) ukazuje na absenci životního smyslu. Medián nabývá hodnoty 216 bodů. Za vysoké skóre lze považovat výsledek nad 249, maximální hodnota je 275 bodů. Člověk v tomto případě prožívá svůj život jako smysluplný a utvářený jeho volbou a jednáním. Složení $P > E$ vypovídá o citovém prožívání člověka a o dobrém přístupu k sobě samému, je ovšem oslabena praktická stránka jednání. Opačná kombinace $P < E$ značí zdatnost v praktickém zacházení a sníženou schopnost přístupnosti k citovému prožívání (Längle, 2001).

5.3.3 Popis standardizačního souboru a normy

Pro účely vyhodnocení a následnou interpretaci bylo využito také srovnání s normou, která vznikla na základě výzkumného šetření Ch. Orglerovou. Existenciální škála byla předložena vzorku 1028 osob v Rakousku v roce 1990. Pro úplnost a přehlednost uvádím složení tohoto standardizačního souboru z pohledu pohlaví, věku a povolání respondentů.

Tab. č. 3 Složení standardizačního souboru podle pohlaví (Längle, 2001, str. 57)

Pohlaví	Vzorek (N = 1028)
Muži	434 (42,2 %)
Ženy	594 (57,8 %)

Tab. č. 4 Složení standardizačního souboru podle povolání (tamtéž)

Povolání	Vzorek (N = 1028)
V domácnosti	81 (7,9 %)
Úředník	165 (16,1 %)
Student	258 (25,1 %)
V důchodu	62 (6,0 %)
V základní vojenské službě	4 (0,4 %)
Samostatný podnikatel	56 (5,4 %)
Dělník	39 (3,8 %)
Jiný zaměstnanec	276 (26,8 %)
V pracovním výcviku	65 (6,3 %)
Nezaměstnaný	22 (2,1 %)

Tab. č. 5 Složení standardizačního souboru podle věku (Längle, 2001, str. 57)

Věk	Vzorek (N = 1028)
18-20 let	120 (11,7 %)
21-29 let	376 (36,6 %)
30-39 let	203 (19,8 %)
40-49 let	153 (14,9 %)
50-59 let	93 (9,0 %)
60-69 let	83 (8,1 %)

Z důvodu použité metodiky srovnání s vytvořenou normou dále uvádím aritmetické průměry standardizačního souboru podle věku respondentů pro každou ze stupnic a také směrodatnou odchylku. Pro celý vzorek (N = 1028) pro každou ze stupnic zároveň i medián.

Tab. č. 6 Průměry a mediány jednotlivých stupnic souboru (Längle, 2001)

	N = 120	N = 376	N = 203	N = 153	N = 93	N = 83	N = 1028	Medián
Stupnice / věk	18-20	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69		
SO	x = 33,60	x = 35,41	x = 35,51	x = 36,17	x = 35,53	x = 35,02	x = 35,31	Me = 35,5
	s = 6,3	s = 6,13	s = 7,40	s = 6,54	s = 7,44	s = 8,035	s = 6,78	
SP	x = 68,33	x = 72,13	x = 72,30	x = 71,86	x = 70,29	x = 68,45	x = 71,22	Me = 73
	s = 10,07	s = 9,02	s = 10,61	s = 9,75	s = 11,08	s = 12,84	s = 10,20	
SV	x = 48,24	x = 50,88	x = 50,98	x = 51,62	x = 49,67	x = 50,85	x = 50,59	Me = 49
	s = 8,63	s = 9,17	s = 9,86	s = 9,02	s = 10,42	s = 11,98	s = 9,63	
OD	x = 53,37	x = 56,29	x = 58,51	x = 58,33	x = 57,87	x = 59,49	x = 57,09	Me = 57,5
	s = 11,11	s = 10,45	s = 10,92	s = 10,44	s = 11,85	s = 13,34	s = 11,12	
Skór P	x = 101,92	x = 107,55	x = 107,81	x = 108,03	x = 105,82	x = 103,48	x = 106,53	Me = 109
	s = 15,09	s = 13,84	s = 16,74	s = 16,74	s = 17,02	s = 19,24	s = 15,62	
Skór E	x = 101,40	x = 107,14	x = 109,50	x = 109,95	x = 107,54	x = 110,34	x = 107,65	Me = 107
	s = 18,88	s = 18,41	s = 19,74	s = 18,41	s = 21,16	s = 24,35	s = 19,65	
Celkový skór	x = 203,33	x = 214,70	x = 217,31	x = 217,99	x = 213,37	x = 213,83	x = 214,18	Me = 216
	s = 32,31	s = 30,03	s = 34,39	s = 30,49	s = 35,68	s = 41,64	s = 33,03	

5.4 Analýza získaných dat

Ve výzkumném šetření byla vyhodnocována především kompetence sebetranscendence v porovnání se standardizačním souborem. Následně provedena popisná statistika výzkumného souboru pro všechny stupnice Existenciální škály v závislosti na věku respondentů v porovnání s normou.

Byly zkoumány korelace mezi věkem respondentů a dosaženým celkovým skórem na Existenciální škále a korelace mezi délkou praxe a celkovým skórem. V následující etapě proběhlo výzkumné šetření závislosti na věku a délce praxe s dosaženými hrubými skóre respondentů všech ostatních stupnic Existenciální škály. V posledním kroku byla ověřována reliabilita a validita použité testové metody v tomto výzkumném šetření.

Tab. č. 7 Průměry a směrodatné odchylky základních stupnic standardizačního souboru a výzkumného souboru

	SO	SP	SV	OD
Medián výzkumný soubor	38	70	50	58
Průměr výzkumný soubor	36,29	68,73	50,24	57,96
Směrodatná odchylka výzkumný soubor	6,33	8,30	7,28	8,05
Průměr standardizační soubor	35,31	71,22	50,59	57,09
Směrodatná odchylka standardizační soubor	6,78	10,2	9,63	11,12

Ve výzkumném souboru (N = 139) byl spočítán medián (Me), průměr (x) a směrodatná odchylka (SD) dosažených hrubých skóre základních stupnic Existenciální škály – SO, SP, SV a OD.

Tab. č. 8 Průměry a směrodatné odchylky jednotlivých složených stupnic standardizačního souboru a výzkumného souboru

	P	E	CS
Medián výzkumný soubor	107	109	215
Průměr výzkumný soubor	105,03	108,21	213,24
Směrodatná odchylka výzkumný soubor	13,64	14,54	26,40
Průměr standardizační soubor	106,53	107,65	214,18
Směrodatná odchylka standardizační soubor	15,62	19,65	33,03

Ve výzkumném souboru (N = 139) byl spočítán medián (Me), průměr (x) a směrodatná odchylka (SD) dosažených hrubých skóre složených stupnic Existenciální škály – P, E a CS.

Tab. č. 9 Kritické hodnoty

	SO	SP	SV	OD	P	E	CS
Kritické hodnoty (T)	1,62	2,75	0,41	0,89	1,08	0,32	0,32

Dvouvýběrovým t-testem (T) byly spočítány kritické hodnoty pro jednotlivé stupnice výzkumného souboru (N = 139) v porovnání se standardizačním souborem (N = 1028) za předpokladu stupně volnosti (t (n)) = 1165 a kvantilu (q) = 1,96. Statistická významost byla zjištěna pouze u stupnice SP, která dosahuje hodnoty 2,75 a přesahuje tak kritickou hodnotu 1,96.

Tab. č. 10 Základní stupnice SO dle věku

Věk	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69
N = 139	27	60	45	6	1
Průměr výzkumný soubor	37	36	36	34	42
Průměr standardizační soubor	35	36	36	36	35
SD standardizační soubor	6,13	7,40	6,54	7,44	8,04
Max. hodnota rozptyl	41,13	43,40	42,54	43,44	43,04
Min. hodnota rozptyl	28,87	28,60	29,46	28,56	26,97

Pro výzkumný soubor (N = 139) byly stanoveny hodnoty rozptylu stupnice SO dle směrodatné odchylky (SD) standardizačního souboru (N = 1028) pro jednotlivé věkové skupiny respondentů. Věková skupina 60-69 let je zastoupena ve výzkumném souboru pouze jedním respondentem, výpovědní hodnota těchto dat je tedy nulová a uvádím ji i v následujících tabulkách č. 11-15 jen pro úplnost.

Tab. č. 11 Základní stupnice SP dle věku

Věk	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69
N = 139	27	60	45	6	1
Průměr výzkumný soubor	70	69	69	61	63
Průměr standardizační soubor	72	72	72	70	68
SD standardizační soubor	9,02	10,61	9,75	11,08	12,84
Max. hodnota rozptyl	81,02	82,61	81,75	81,08	80,84
Min. hodnota rozptyl	62,98	61,39	62,25	58,92	55,16

Pro výzkumný soubor (N = 139) byly stanoveny hodnoty rozptylu stupnice SP dle směrodatné odchylky (SD) standardizačního souboru (N = 1028) pro jednotlivé věkové skupiny respondentů.

Tab. č. 12 Základní stupnice SV dle věku

Věk	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69
N = 139	27	60	45	6	1
Průměr výzkumný soubor	51	50	50	50	52
Průměr standardizační soubor	51	51	52	50	51
SD standardizační soubor	9,17	9,86	9,02	10,42	11,98
Max. hodnota rozptyl	60,17	60,86	61,02	60,42	62,98
Min. hodnota rozptyl	41,83	41,14	42,98	39,58	39,02

Pro výzkumný soubor (N = 139) byly stanoveny hodnoty rozptylu stupnice SV dle směrodatné odchylky (SD) standardizačního souboru (N = 1028) pro jednotlivé věkové skupiny respondentů.

Tab. č. 13 Základní stupnice OD dle věku

Věk	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69
N = 139	27	60	45	6	1
Průměr výzkumný soubor	58	59	58	55	51
Průměr standardizační soubor	56	59	58	58	59
SD standardizační soubor	10,45	10,92	10,44	11,85	13,34
Max. hodnota rozptyl	66,45	69,92	68,44	69,85	72,34
Min. hodnota rozptyl	45,55	48,08	47,56	46,15	45,66

Pro výzkumný soubor (N = 139) byly stanoveny hodnoty rozptylu stupnice OD dle směrodatné odchylky (SD) standardizačního souboru (N = 1028) pro jednotlivé věkové skupiny respondentů.

Tab. č. 14 Složená stupnice P dle věku

Věk	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69
N = 139	27	60	45	6	1
Průměr výzkumný soubor	107	106	105	95	105
Průměr standardizační soubor	108	108	108	106	103
SD standardizační soubor	13,84	16,74	16,74	17,02	19,24
Max. hodnota rozptyl	121,84	124,74	124,74	123,02	122,24
Min. hodnota rozptyl	94,16	91,26	91,26	88,98	83,76

Pro výzkumný soubor (N = 139) byly stanoveny hodnoty rozptylu složené stupnice P dle směrodatné odchylky (SD) standardizačního souboru (N = 1028) pro jednotlivé věkové skupiny respondentů.

Tab. č. 15 Složená stupnice E dle věku

Věk	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69
N = 139	27	60	45	6	1
Průměr výzkumný soubor	109	108	108	105	103
Průměr standardizační soubor	107	110	110	108	110
SD standardizační soubor	18,41	19,74	18,41	21,16	24,35
Max. hodnota rozptyl	125,41	129,74	128,41	129,16	134,35
Min. hodnota rozptyl	88,59	90,26	91,59	86,84	85,65

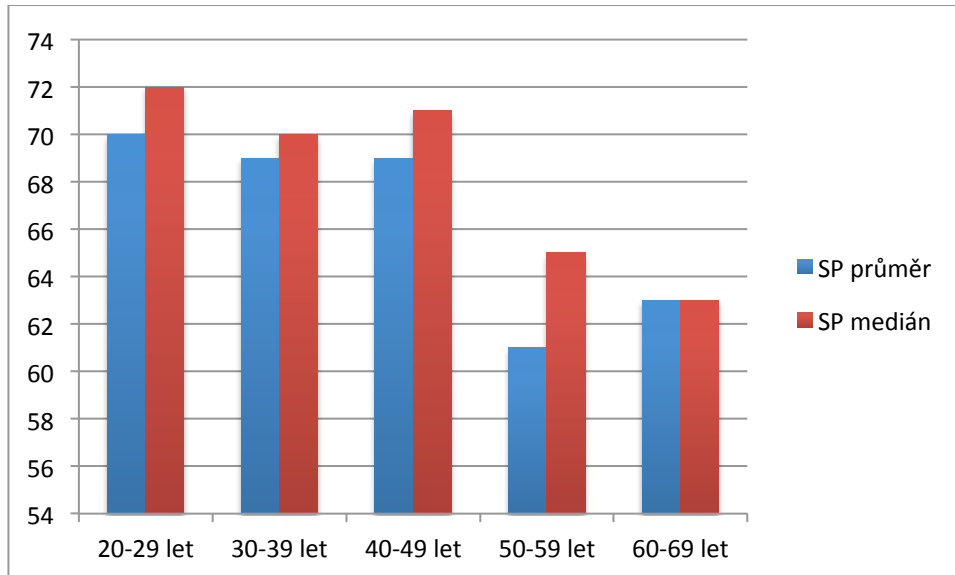
Pro výzkumný soubor (N = 139) byly stanoveny hodnoty rozptylu složené stupnice E dle směrodatné odchylky (SD) standardizačního souboru (N = 1028) pro jednotlivé věkové skupiny respondentů.

Tab. č. 16 Složená stupnice CS dle věku

Věk	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69
N = 139	27	60	45	6	1
Průměr výzkumný soubor	216	214	212	201	208
Průměr standardizační soubor	215	217	218	213	214
SD standardizační soubor	30,03	34,39	30,49	35,68	41,64
Max. hodnota rozptyl	245,03	251,39	248,49	248,68	255,64
Min. hodnota rozptyl	184,97	182,61	187,51	177,32	172,36

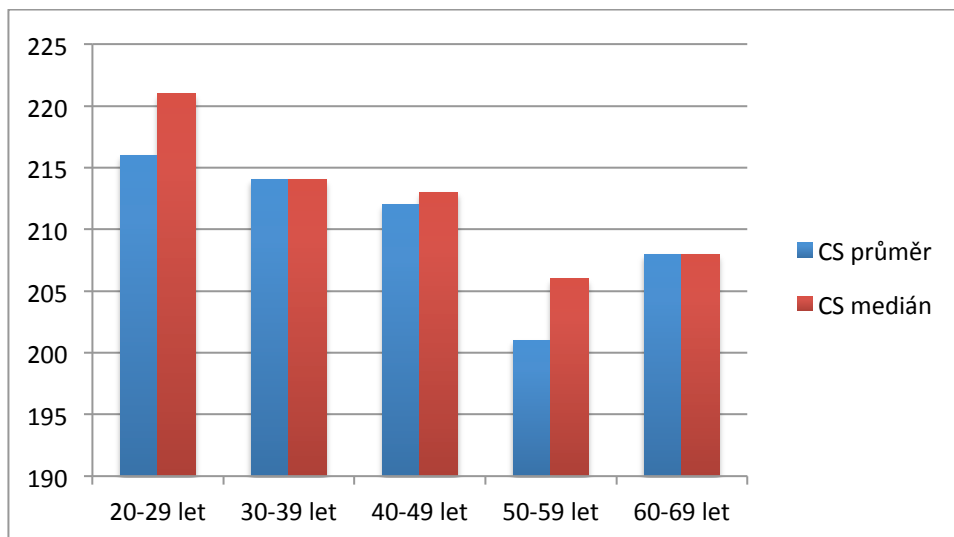
Pro výzkumný soubor (N = 139) byly stanoveny hodnoty rozptylu složené stupnice CS dle směrodatné odchylky (SD) standardizačního souboru (N = 1028) pro jednotlivé věkové skupiny respondentů.

Graf č. 4 Průměry a mediány stupnice SP výzkumného souboru dle věkových skupin

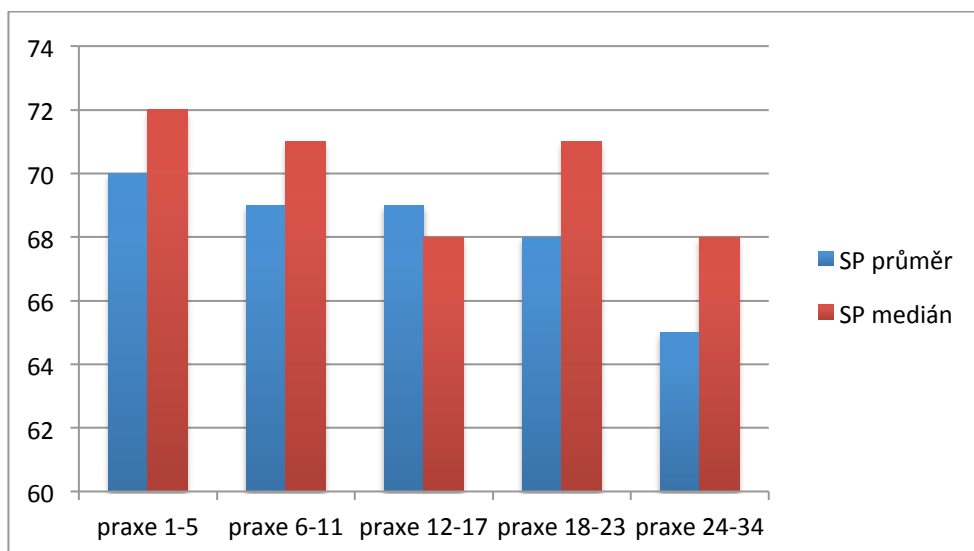
Graf znázorňuje průměry (x) a mediány (Me) dosažených hrubých skóre výzkumného souboru dle věkových skupin pro základní stupnici SP.

Graf č. 5 Průměry a mediány stupnice CS výzkumného souboru dle věkových skupin

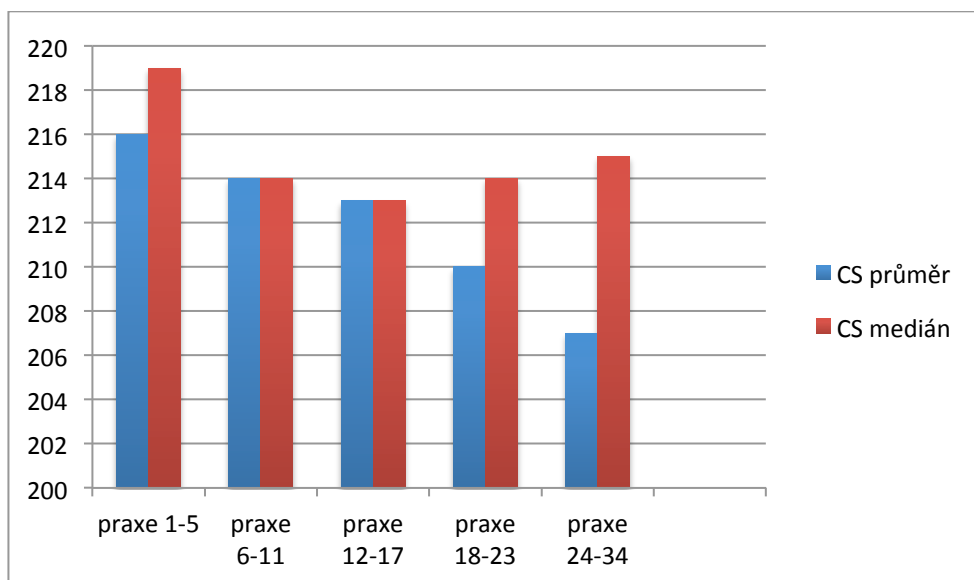
Graf znázorňuje průměry (\bar{x}) a mediány (Me) dosažených hrubých skóre výzkumného souboru dle věkových skupin pro složenou stupnici CS.

Graf č. 6 Průměry a mediány stupnice SP výzkumného souboru dle délky praxe

Na uvedeném grafu jsou viditelné průměry (\bar{x}) a mediány (Me) hrubých skóre pro výzkumný soubor dle délky praxe. Počet respondentů v jednotlivých kategoriích dle délky praxe znázorňuje graf č.3 (str. 37).

Graf č. 7 Průměry a mediány stupnice CS výzkumného souboru dle délky praxe

Graf představuje průměry (\bar{x}) a mediány (Me) dosažených hrubých skóre složené stupnice CS dle délky praxe respondentů. Níže uvádím také přehlednou tabulku s rozložením jednotlivých respondentů.

Tab. č. 17 Rozložení respondentů výzkumného souboru dle délky praxe

	praxe 1-5	praxe 6-11	praxe 12-17	praxe 18-23	praxe 24-34
N = 139	29	33	36	32	9
CS průměr	216	214	213	210	207
CS medián	219	214	213	214	215
SP průměr	70	69	69	68	65
SP medián	72	71	68	71	68

Následně byly ověřovány korelace mezi věkem a dosaženými hrubými skóre respondentů v jednotlivých stupnicích Existenciální škály.

Tab. č. 18 Korelace věku respondentů a dosažených hrubých skóre

Stupnice	Korelační koeficient
SO	-0,031545381
SP	-0,151041068
SV	-0,022186712
OD	-0,108012261
P	-0,106550216
E	-0,070895072
CS	-0,094102726

Na základě počtu korelovaných hodnot výzkumného souboru (N = 139) byly zjištěny korelační koeficienty (r) záporné korelace se statisticky významnou slabou závislostí mezi roustoucím věkem respondentů a poklesem dosažených hrubých skóre jednotlivých stupnic.

Tab. č. 19 Korelace délky praxe respondentů a dosažených hrubých skóre

Stupnice	Korelační koeficient
SO	-0,064515322
SP	-0,118270598
SV	-0,052528845
OD	-0,082746496
P	-0,101897801
E	-0,072106733
CS	-0,092365527

Na základě počtu korelovaných hodnot výzkumného souboru (N = 139) byly zjištěny korelační koeficienty (r) záporné korelace se statisticky významnou slabou závislostí mezi roustoucí délkou praxe respondentů a poklesem dosažených hrubých skóre jednotlivých stupnic.

Reliabilita použité testové motody byla ověřena prostřednictvím výpočtu Cronbachovy alfy.

Tab. č. 20 Cronbachova alfa testové metody

Stupnice	Cronbachova alfa
SO	0,747
SP	0,757
SV	0,731
OD	0,739
P	0,854
E	0,854
CS	0,916

Dle výsledků test dosahuje uspokojivé vnitřní soudržnosti pro základní i složené stupnice Existenciální škály.

Tab. č. 21 Interkorelace skóre složených stupnic P, E a CS

	P	E	CS
P	1	0,755	0,941
E	0,755	1	0,933
CS	0,941	0,933	1

Interkorelace hrubých skóre jednotlivých stupnic dotazníku byla prověřena Pearsonovým korelačním koeficientem. Výsledky potvrdily velmi těsný vztah mezi posuzovanými proměnnými.

5.5 Výstupy výzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření bylo ověřit míru uplatňování jednotlivých kompetencí vedoucích k naplnění životního smyslu u výzkumné skupiny profesionálních hasičů. V popředí zájmu stála kompetence sebetranscendence (sebepřesahu). Následně byly sledovány závislosti mezi celkovou kompetencí naplňování životního smyslu a věkem, dále mezi touto kompetencí a délkou praxe. Stanovené hypotézy byly na základě analýzy vyhodnoceny následovně:

***H1:** Výzkumná skupina dosahuje v kompetenci Sebeopřesah (SP) průměru hrubých skóre bez statisticky významné odlišnosti v porovnání s normou standardizačního souboru Ch. Orglerové (1990).*

Ověření této hypotézy bylo provedeno dvouvýběrovým t-testem průměru hrubého skóre kompetence Sebeopřesahu (SP) výzkumné skupiny v porovnání průměru hrubého skóre standardizační skupiny. Z výsledků, které zobrazuje tabulka č. 7 a 9 (str. 48, 49), je nutno konstatovat, že výzkumná skupina překročením kritické hodnoty 1,96, nedosahuje průměru hrubých skóre bez statisticky významné odlišnosti v porovnání s normou standardizačního souboru.

***H1:** Nelze přijmout.*

***H2:** Výzkumná skupina dosahuje v kompetenci Sebeodstup (SO) průměru hrubých skóre bez statisticky významné odlišnosti v porovnání s normou standardizačního souboru Ch. Orglerové (1990).*

Ověření této hypotézy bylo provedeno dvouvýběrovým t-testem průměru hrubého skóre kompetence Sebeodstupu (SP) výzkumné skupiny v porovnání průměru hrubého skóre standardizační skupiny. Dle výsledků, které udává tabulka č. 7 a 9 (str. 48, 49), lze konstatovat, že nebyla překročena kritická hodnota významnosti na hladině 1,96 a

výzkumná skupina nevykazuje statisticky významný rozdíl ve výsledku průměru hrubého skóre této kompetence.

H2:*Lze přijmout.*

H3:*Výzkumná skupina dosahuje v kompetenci Personalita (P) průměru hrubých skóre bez statisticky významné odlišnosti ve srovnání s normou standardizačního souboru Ch. Orglerové (1990).*

Tato hypotéza byla testována dvouvýběrovým t-testem, jehož výsledky zobrazuje tabulka č. 8 a 9 (str. 49). Kritická hladina významnosti 1,96 u průměru hrubých skóre kompetence Personalita (P) nebyla u výzkumné skupiny překročena. Výzkumná skupina tedy nevykazuje statisticky významný rozdíl ve výsledku průměru hrubého skóre v porovnání se standardizační skupinou.

H3:*Lze přijmout.*

H4:*Výzkumná skupina dosahuje statisticky významného poklesu v kompetenci naplňování životního smyslu (CS) v závislosti na rostoucím věku.*

Testování hypotézy bylo provedeno ověřením korelace mezi rostoucím věkem věkových skupin respondentů a dosaženými výsledky celkového skóre (CS). Z tabulky č. 18 (str. 56) je evidentní dosažení záporného korelačního koeficientu -0,94. S ohledem na stanovenou hladinu významnosti lze konstatovat zjištění slabé statisticky významné závislosti rostoucího věku respondentů a poklesu výsledků hrubého celkového skóre (CS).

H4:*Lze přijmout.*

H5: Výzkumná skupina dosahuje statisticky významného poklesu v kompetenci naplňování životního smyslu (CS) v závislosti na délce praxe.

Testování hypotézy bylo provedeno ověřením korelace mezi roustoucí délkou praxe respondentů a dosaženými výsledky celkového skóre (CS). Tabulka č. 19 (str. 56) zobrazuje dosažení záporného korelačního koeficientu – 0,92. S ohledem na stanovenou hladinu významnosti lze konstatovat zjištění slabé statisticky významné závislosti délky praxe respondentů a poklesu výsledků hrubého celkového skóre (CS).

H5: Lze přijmout.

5.6 Diskuze

Na základě teoretického rámce aspektů pro prožívanou smysluplnost bylo provedeno výzkumné šetření, jak dochází k uskutečňování existenciálních kompetencí, které vedou k pocitu naplněného bytí. Cílová skupina respondentů, profesionální výjezdoví hasiči, nebyla zvolna náhodně. Volba vycházela z premisy, že angažovanost hasičů pro něco (nebo pro někoho) ve smyslu altruistické pomoci a celkové otevřenosti vůči světu, je určitým předpokladem pro schopnost sebetranscendence. Z opačného úhlu pohledu bylo však již na počátku výzkumného šetření zřejmé, že náročnost této profese může mít i negativní vliv na prožívanou smysluplnost, a že vzájemně se ovlivňujících činitelů je tedy velmi mnoho. Je nutné brát v úvahu také fakt, že Existenciální škála je sebezposuzujícím dotazníkem značně specifickým nejen svým předmětem měření duchovních schopností člověka, ale také závislosti na sebezposouzení jedince v tomto testu. K interpretacím jednotlivých výsledků testů tedy nelze přistoupit šablonovitě a faktor subjektivity by měl být vždy zohledněn.

Existenciální škála je dotazníkem relativně novým v českém prostředí a chybí jí standardizace na větším vzorku osob a následné další analýzy, které by mohly odhalit specifičnost dosažených výsledků u různých skupin respondentů. Z tohoto pohledu je ve

výzkumném šetření využití rakouské normy Ch. Orglerové diskutabilní, jelikož se jedná o mezikulturní porovnání. Také výzkumná skupina profesionálních hasičů je specifickou skupinou. Autorce diplomové práce však nejsou potřebné výzkumy u nás nebo v cizině ve větším rozsahu známy. Přes tato úskalí výzkumná část práce přinesla zajímavá zjištění, která dále zůstávají na poli teoretického dohadu o možných souvislostech mezi dosaženými výsledky a jejich příčinou. Tato kapitola se pokouší na některé z nich dále upozornit.

Snížené skóre výzkumné skupiny u kompetence sebetranscendence (viz. tabulka č. 7 a 9, str. 48, 49) může napovídat, že těžiště smysluplnosti povolání hasiče leží v jiné duchovní kompetenci, než ve schopnosti vnímat hodnoty a citově se pro ně angažovat. Slabé korelační závislosti (viz. tabulka 18, str. 56) však značí vztah mezi roustoucím věkem respondentů a poklesem dosažených hrubých skóre v kompetenci sebetranscendence. Zajímavý vztah lze také pozorovat mezi rostoucí délkou praxe a schopností sebezpřesahu (viz. tabulka č. 19, str. 56). Korelace mezi věkem respondentů a dosaženého celkového skóre ukazují obrácený trend, než ten, který ve svém výzkumném šetření naznačuje Ch. Orglerová u věkové skupiny 30-39 let a 40-49 let. Ch. Orglerová udává nárůst průměru celkového skóre a pokles opět u věkové skupiny 50-59 let. Výzkumná skupina vykazuje postupný pokles v průměru dosaženého celkového skóre v závislosti na roustoucím věku (viz. tabulka č. 18, str. 56). Postupný pokles v průměru dosaženého celkového skóre v závislosti na délce praxe respondentů, nejcitelněji pro skupiny s délkou praxe 12-17 let, následně 18-23 let a 24-34 let praxe (viz. tabulka č. 17, str. 55), může vypovídat o souvislosti poklesu věku respondentů, ale také na možnou přítomnost vznikajícího syndromu vyhoření s ohledem na délku praxe. Je známo, že Existenciální škály bylo využito i v sociologických výzkumech na toto téma (Längle, 2001).

Jelikož o náročnosti povolání profesionálního výjezdového hasiče nelze pochybovat, je patřičné, aby problematice jak zvládat zátěž a posilovat faktory vedoucí k větší resilienci byla věnována větší pozornost. Zaměření se na hodnotové oblasti práce a posilování vnitřních motivů, stejně jako systém odborné pravidelné psychoterapeutické intervence u hasičů, je cestou, jak předcházet syndromu vyhoření a posttraumatické

stresové poruše. Rozsah výzkumných šetření na tato témata není dostatečný. Existenciální škála tak může najít své platné využití nejen u pracovníků záchranných sborů, ale také u všech pracovníků pomáhajících profesí. Zaměření na duchovní stránku člověka je základním pilířem nejen pro možnost naplňování života smyslem, ale je nedílnou součástí lidského života jako takového.

ZÁVĚR

Teoretická část diplomové práce vycházela z odborné filozofické literatury a nabízí výchozí pohled na smysluplnost lidského života jako celku. Rozpracovává téma svobody a odpovědnosti člověka v návaznosti na hodnoty a ideje. Zdůrazněna je intence do světa jako přirozené směřování člověka na cestě životem v angažování se pro něco nebo pro někoho. Tímto dochází ke vzniku fenoménu zvaného sebetranscendence, který je jedním z ústředních pojmů této diplomové práce. Na prožívanou smysluplnost je následně nahlíženo také z psychologického hlediska. Snahou autorky diplomové práce bylo poskytnout náhled na výše uvedené pojmy z obou úhlů pohledu v jejich možné jednotnosti. Problému absence smyslu v dnešní době byla věnována jedna kapitola. S ohledem na dějinný vývoj a filozofické názory různých autorů, také psychologické výzkumy, se ovšem jedná o aspekt, kterému by měla být věnována větší pozornost především v oblasti psychologické. Pokud se člověk dneška odcizil sám sobě a ztrácí tak orientaci ke smyslu, pak filozofie ukazuje možný směr cesty pro návrat. Psychologie a psychoterapie by měla být pomocným nástrojem na této cestě. Pro výzkumné šetření byla záměrně zvolena specifická skupina profesionálních hasičů, u které bylo ověřováno, jak uplatňuje své kompetence ke smysluplné existenci s ohledem na profesní zátěž. Jednalo se tak o snahu skloubit psychologické roviny s možným zakotvením ve filozofickém základu.

Výzkumná část práce představuje metodologii výzkumného šetření, popis použitého dotazníku (Existenciální škála), analýzu získaných dat a shrnutí výstupů s ohledem na definované hypotézy. Závěry výzkumného šetření mají svou omezenou platnost. Chybí standardizace dotazníku na větším počtu respondentů. Také nelze opomenout interpretační schopnost dotazníku, který je založen na sebesuzování respondenta. Dle názoru autorky diplomové práce je sledování a uplatňování duchovní oblasti člověka

zásadní v různých profesích. Přínos této diplomové práce je především v naznačené možnosti, jakým směrem se může psychologie smysluplnosti existence ubírat při podpoře resilience lidí ohrožených traumatizací a syndromem vyhoření. Obě ohrožení mají svůj vztah k tomu, jak se člověku daří uchopit a pochopit smysluplné souvislosti a rozhodovat se svobodně a odpovědně pro naplnění svého života smyslem.

SEZNAM LITERATURY

Akutní a posttraumatické stresové reakce po mimořádných událostech při výkonu služby: informace pro nadřízené, postižené, kolegy, životní partnery. Praha: Psychologická služba MV-GŘ HZS ČR, 2004. 8 s. ISBN 80-866-4025-6.

ARENDOVÁ, Hannah. *Krise kultury: Čtyři cvičení v politickém myšlení.* Přel. Martin PALOUŠ. Praha: Mladá fronta, 1994. 157 s. ISBN 80-204-0424-4.

ÁRNASON, Jóhann Páll et al. *Dějinnost, nadcivilizace a modernita: studie k Patočkově konceptu nadcivilizace.* Editor Ladislav BENYOVSZKY. Praha: Togga, 2010. 334 s. Scholia (Togga). ISBN 978-808-7258-446.

BALCAR, Karel. Logoterapie a existenciální analýza Viktora E. Frankla. *Československá psychologie.* 1995, roč. 39, č. 2, s. 127-142.

BAŠTECKÁ, Bohumila aj. *Terénní krizová práce: psychosociální intervenční týmy.* Praha: Grada, 2005. 299 s. ISBN 80-247-0708-X.

BUBER, Martin. *Já a ty.* Přel. Jiří NAVRÁTIL. Praha: Mladá fronta, 1969. 108 s.

FIGAL, Günter. *Úvod do Heideggera.* Přel. Vlastimil ZÁTKA. Praha: Academia, 2007. 192 s. ISBN 978-802-0015-532.

Fire and rescue service of the Czech Republic. Praha: MI-General Directorate of FRS CR, c2011. ISSN 978-80-87544-06-8.

FRANKL, Viktor E. a Elisabeth S. LUKAS. *Vůle ke smyslu: vybrané přednášky o logoterapii.* Přel. Vladimír JOCHMANN. Brno: Cesta, 2006a. 212 s. Prameny (Cesta). ISBN 80-729-5084-3.

FRANKL, Viktor E. *Psychoterapie a náboženství: hledání nejvyššího smyslu*. Přel. Stanislav KOUBEK a Jiří VANDER. Brno: Cesta, 2006b. 87 s. ISBN 80-729-5088-6.

FRANKL, Viktor E. *Lékařská péče o duši: základy logoterapie a existenciální analýzy*. Přel. Vladimír JOCHMANN. Brno: Cesta, 2006c. 237 s. ISBN 80-729-5085-1.

FRANKL, Viktor E. *The Doctor and the Soul: From psychotherapy to logotherapy*. U.S.A.[s.l.]: Pelican Books, 1973. 267 s.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, s. 624, 677. ISBN 80-717-8303-X.

HOGENOVÁ, Anna. *Jsmo rozhovorem*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2011. 150 s. ISBN 978-80-7290-526-3.

HUSSERL, Edmund. *Formální a transcendentální logika*. Praha: Filosofia, 2007. 327 s. ISBN 978-807-0072-509.

JANÁT, Bohumír. Viktor Emil Frankl a příběh XX. století. Zamyšlení nad knihou V. E. Frankla "Člověk hledá smysl. Úvod do logoterapie." *Československá psychologie*. 1995, roč. 39, č. 3, s. 259-264.

KROČA, Slavko. *Platonovo učení o idejích*. Praha: Nová Akropolis, 2008. 27 s. Fénix (Nová Akropolis). ISBN 978-80-86038-36-0.

KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Psychologie smysluplnosti existence: otázky na vrcholu života*. Praha: Grada, 2006. 204 s. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1370-5.

LÄNGLE, Alfried et al. *ESK - Existenciální škála*. Přel. Karel BALCAR. Praha: Testcentrum, 2001, 108 s. ISBN 80-86471-05-5.

LÄNGLE, Silvia a Martha SULZ, ed. *Žít svůj vlastní život: úvod do existenciální analýzy*. Přel. Karel BALCAR. Praha: Portál, 2007. 181 s. Spektrum (Portál), 53. ISBN 978-807-3672-201.

- LINHART, Jiří aj. *Slovník cizích slov pro nové století*. Praha: Dialog, 2003, s. 383. ISBN 80-858-4361-7.
- LUKAS, Elisabeth S. *Logoterapie ve výchově*. Přel. Karel BALCAR. Praha: Portál, 1997. 207 s. Studium (Portál). ISBN 80-717-8180-0.
- LUKAS, Elisabeth S. *I tvoje utrpení má smysl: logoterapeutická útěcha v krizi*. Přel. Jarmila VAŠÍČKOVÁ. Brno: Cesta, 1998. 191 s. ISBN 80-853-1979-9.
- MACHOVEC, Milan. *Smysl lidské existence*. 5. vyd. Praha: Akropolis, 2012. 128 s. ISBN 987-80-7304-143-4.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia, 1997. 270 s. ISBN 80-200-0592-7.
- PATOČKA, Jan. *Negativní platonismus*. Praha: Československý spisovatel, 1990. 228 s. ISBN 80-202-0235-8.
- POLÁKOVÁ, Jolana. *Perspektiva naděje: hledání transcendence v postmoderní době*. Praha: Vyšehrad, 1995. 127 s. ISBN 80-702-1150-4.
- ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. 6., rev. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2010. 208 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4731-339.
- SYROVÁTKA, Jiří. *Platón a idea: Druhé čtení Platóna*. Liberec: Scholé Filosofía, 1996. 116 s.
- TAVEL, Peter. *Smysl života podle Viktora Emanuela Frankla: potřeba smyslu života, přínos Viktora E. Frankla k otázce smyslu života*. Praha: Triton, 2007. 303 s. Psyché (Triton), sv. č. 48. ISBN 80-725-4915-4.
- TAVEL, Peter a Andrea MADARASOVÁ GECKOVÁ. *ČLOVEK medzi LUĎMI*. 2. vyd. Pusté Úľany: Schola Philosophica, 2008. 160 s. ISBN 978-80-969823-3-2.

VODÁČKOVÁ, Daniela aj. *Krizová intervence: psychosociální intervenční týmy*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. 543 s. ISBN 978-80-7367-342-0.

ZVÁNOVCOVÁ, Irena a Jakub HUČÍN. *Sborník přednášek 2008*. Praha: Společnost pro logoterapii a existenciální analýzu, 2009. 56 s. ISBN 978-80-904307-0-9.

INTERNETOVÉ ZDROJE

BARTONE, Paul T. Social and organizational influences on psychological hardiness: How leaders can increase stress resilience. *Security Informatics* [online]. 2012, vol. 1, issue 1, s. 21 - [cit. 2013-07-11]. DOI: 10.1186/2190-8532-1-21. Dostupné z: <http://www.security-informatics.com/content/1/1/21>

HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR ČESKÉ REPUBLIKY. Povodně 2013 - souhrn důležitých informací. hzs ČR [online]. ©2013a [cit. 2013-07-11]. Dostupné z: <http://www.hzscr.cz/clanek/povodne-2013-souhrn-dulezitych-informaci.aspx?q=Y2hudW09MTc%3d>

HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR ČESKÉ REPUBLIKY. Základní poslání a služební slib. HZS ČR. [online]. ©2013b [cit. 2013-07-11]. Dostupné z: <http://www.hzscr.cz/clanek/uvod-hasicsky-zachranny-sbor-cr-zakladni-poslani.aspx>

MV–GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ HZS ČR. *Statistická ročenka 2012* [online]. ©2012 [cit. 2013-07-17]. Dostupné z: <http://www.hzscr.cz/clanek/statisticke-rocenky-hasicskeho-zachranneho-sboru-cr.aspx>

Seznam příloh

Příloha č. 1 Dotazník Existenciální škála

Příloha č. 2 Administrace dotazníku – informace respondentům

Příloha č. 3 Vstupní data pro statistické zpracování

Existenciální škála

A. Längle, Ch. Orglerová a M. Kundi

Dotazník

Jméno:

Věk: r. Muž / Žena Datum a místo:

Povolání nebo škola:

© Beltz Test GmbH, Göttingen · Patisk a jakékoli rozmnožování jsou zakázány

© Testcentrum Praha s.r.o · Objednávky pod číslem

Posudte, prosím, nakolik dále uvedené výroky platí právě o Vás. U každého výroku proškrtněte na připojené vodorovné stupnici křížkem X vždy to kolečko, jehož pozice to nejlépe vyjadřuje. (Při posuzování výroku neberte v úvahu příležitostné krátkodobé výkyvy.)

○-----○-----○-----○-----○-----○

Naprostο S výjimkami Spíše Spíše S výjimkami Naprostο
platí platí platí neplatí neplatí neplatí

Nakolik o mně platí tento výrok?

PLATÍ NEPLATÍ

1) Často zanechám důležitých činností, protože je mi nepříjemná námaha s nimi spojená.	○---○---○---○---○---○
2) Cítím, že mě mé úkoly osobně oslovují.	○---○---○---○---○---○
3) Významné pro mě je jenom to, co odpovídá mému přání.	○---○---○---○---○---○
4) V mém životě není nic dobrého.	○---○---○---○---○---○
5) Nejraděj se zabývám sám (sama) sebou - svými starostmi, přáními, sny a obavami.	○---○---○---○---○---○
6) Většinou se nedokážu soustředit.	○---○---○---○---○---○
7) S tím, co jsem doposud vykonal(a), jsem nespokojen(a), protože si myslím, že jsem měl(a) dělat něco důležitějšího.	○---○---○---○---○---○
8) Vždy se řídím podle toho, co ode mne očekávají druzí.	○---○---○---○---○---○
9) Nepříjemná rozhodnutí se snažím bez dlouhého uvažování odložit na později.	○---○---○---○---○---○
10) Snadno se nechám odvést i od prací, které dělám rád(a).	○---○---○---○---○---○
11) V mém životě není nic, o co bych se doopravdy rád(a) zasadil(a).	○---○---○---○---○---○
12) U mnoha věcí nechápu, proč bych je měl(a) dělat právě já.	○---○---○---○---○---○
13) Myslím, že můj život tak, jak jej vedu, není k ničemu dobrý.	○---○---○---○---○---○
14) Případá mi těžké pochopit význam mnohých věcí.	○---○---○---○---○---○

Nakolik o mně platí tento výrok?

PLATÍ

NEPLATÍ

- 15) Dovedu sám (sama) se sebou dobře vycházet. --------------------
- 16) Věnuji příliš málo času tomu, co je důležité. --------------------
- 17) Nikdy mi není hned jasné, co mohu v dané situaci udělat. --------------------
- 18) Mnoho věcí dělám jen proto, že musím, a ne proto, že chci. --------------------
- 19) Když nastanou problémy, snadno ztrácím hlavu. --------------------
- 20) Většinou dělám věci, které bych mohl(a) stejně tak dobře udělat později. --------------------
- 21) Vždy znovu jsem zaujat(a) tím, co přináší den. --------------------
- 22) Většinou až při svém jednání zjišťuji, jaké má moje rozhodnutí následky. --------------------
- 23) Když se musím rozhodovat, nemohu se vůbec spoléhat na svůj cit. --------------------
- 24) I když mi na něčem velmi záleží, brání mi nejistota, jak to dopadne, abych to udělal(a). --------------------
- 25) Nikdy přesně nevím, za co jsem odpovědný(-á). --------------------
- 26) Cítím se vnitřně svobodný(-á). --------------------
- 27) Cítím, že mi život ukřivdil, protože mi nedopřál splnění mých přání. --------------------
- 28) Když vidím, že nemám možnost volby, je to pro mě úleva. --------------------
- 29) Jsou situace, ve kterých se cítím zcela bezmocný(-á). --------------------
- 30) Dělám mnoho věcí, ve kterých se ve skutečnosti nevyznám. --------------------
- 31) Obvykle nevím, co je v dané situaci důležité. --------------------

	<u>Nakolik o mně platí tento výrok?</u>	
	<u>PLATÍ</u>	<u>NEPLATÍ</u>
32) Splnění vlastních přání má přednost.	O---O---O---O---O---O	O---O---O---O---O---O
33) Je mi zatěžko vcítit se do druhých lidí.	O---O---O---O---O---O	O---O---O---O---O---O
34) Bylo by lépe, kdybych nebyl(a).	O---O---O---O---O---O	O---O---O---O---O---O
35) Mnohé věci, se kterými mám co dělat, jsou mi v podstatě cizí.	O---O---O---O---O---O	O---O---O---O---O---O
36) Rád(a) si dělám svůj vlastní názor.	O---O---O---O---O---O	O---O---O---O---O---O
37) Cítím se rozháraný(-á), protože dělám příliš mnoho věcí najednou.	O---O---O---O---O---O	O---O---O---O---O---O
38) I při důležitých věcech mi schází síla k tomu, abych vytrval(a).	O---O---O---O---O---O	O---O---O---O---O---O
39) Dělán mnohé věci, které vlastně ani dělat nechci.	O---O---O---O---O---O	O---O---O---O---O---O
40) Situace mě zajímá jen potud, pokud vyhovuje mým přáním.	O---O---O---O---O---O	O---O---O---O---O---O
41) Když jsem nemocný(-á), nevím, co si počít s tím časem.	O---O---O---O---O---O	O---O---O---O---O---O
42) Jen zřídka vidím, že v nějaké situaci mám více možností, jak jednat.	O---O---O---O---O---O	O---O---O---O---O---O
43) Okolní svět mi připadá jednotvárný.	O---O---O---O---O---O	O---O---O---O---O---O
44) Jen zřídka se kladé otázka, zda něco chci dělat, protože to většinou dělat musím.	O---O---O---O---O---O	O---O---O---O---O---O
45) V mém životě není nic opravdu krásné, protože všechno má své pro a proti.	O---O---O---O---O---O	O---O---O---O---O---O
46) Moje vnitřní nesvoboda a závislost mi působí potíže.	O---O---O---O---O---O	O---O---O---O---O---O

Zdroj: LÄNGLE, Alfred et al. *ESK - Existenciální škála*. Přel. Karel BALCAR. Praha: Testcentrum, 2001, 108 s. ISBN 80-86471-05-5.

Příloha č. 2 Administrace dotazníku – informace respondentům

Dobrý den,

prostřednictvím Vašich nadřízených se na Vás obracím s prosbou o spolupráci při výzkumném šetření, které je součástí diplomové práce s názvem Osobní orientace k životnímu smyslu s ohledem na kompetenci sebetranscendence u profesionálních hasičů. Primárně je zde zkoumána schopnost tzv. sebezpřesahu. Jedná se o schopnost aktivně se angažovat pro druhé lidi, a to i v případě jistého vlastního rizika z toho plynoucího. Zvýšená schopnost tohoto typu je popisována u lékařů, policistů a záchranářů všeobecně. Lidé v těchto profesích vnímají pomoc druhým jako velmi smysluplnou a prioritní. Cílem práce je tuto schopnost prokázat na základě dotazníku, který nezabere mnoho času a je naprosto anonymní. Pro vědecké účely jsou důležité výsledky celé skupiny. V rámci jednotlivých dotazníků Vám nabízím také možnost vložení mailové adresy, kde Vám zašlu opět naprosto anonymně pouze Vaše individuální výsledky. Po celou dobu výzkumného šetření je postupováno dle zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů.

Samotný dotazník Vám nezabere více než 30 minut, při jeho vyplňování byste neměli být rušeni, odpovídejte prosím dle skutečnosti.

Dotazník obsahuje 46 výroků týkajících se vnímání, postojů a jednání. **Prosím Vás, abyste u každého výroků zvolili tu možnost, která nejvíce platí právě o Vás. Dotazník není časově limitován. Účast v tomto výzkumném šetření je zcela dobrovolná.**

Zdroj: autor

Příloha č. 3 Vstupní data pro statistické zpracování

respondent	SO	SP	SV	OD	P	E	CS	VĚK	PRAXE
1	33	68	47	58	101	105	206	46	23
2	43	71	59	70	114	129	243	44	24
3	40	74	60	61	114	121	235	44	20
4	38	76	44	58	114	102	216	25	3
5	39	72	50	52	111	102	213	38	6
6	39	74	53	59	113	112	225	28	5
7	41	65	51	62	106	113	219	24	2
8	35	64	46	53	99	99	198	40	10
9	38	75	55	66	113	121	234	35	12
10	40	77	59	62	117	121	238	27	4
11	39	80	60	73	119	133	252	36	14
12	39	77	48	65	116	113	229	36	17
13	38	74	57	65	112	122	234	45	24
14	41	76	62	65	117	127	244	32	11
15	36	73	55	63	109	118	227	30	9
16	38	78	58	60	116	118	234	38	13
17	37	72	51	62	109	113	222	29	4
18	33	60	48	55	93	103	196	32	4
19	33	78	49	59	111	108	219	45	22
20	30	47	46	49	77	95	172	22	6
21	35	64	55	57	99	112	211	46	14
22	27	50	42	53	77	95	172	48	19
23	38	70	53	53	108	106	214	31	9
24	8	29	21	13	37	34	71	45	21
25	23	59	49	53	82	102	184	46	17
26	29	55	36	50	84	86	170	31	5
27	8	44	26	38	52	64	116	27	7
28	32	64	44	59	96	103	199	33	10
29	45	73	53	57	118	110	228	46	11
30	34	62	50	64	96	114	210	38	20
31	43	79	57	64	122	121	243	41	21
32	29	64	47	48	93	95	188	36	12
33	44	75	64	69	119	133	252	45	16
34	42	76	60	71	118	131	249	33	12
35	48	78	64	77	126	141	267	37	9
36	35	72	56	58	107	114	221	46	23
37	38	69	52	60	107	112	219	36	16
38	35	72	54	58	107	112	219	33	11
39	39	73	46	56	112	102	214	39	20

40	39	65	46	56	104	102	206	29	10
41	45	77	61	70	122	131	253	26	2
42	35	65	49	54	100	103	203	35	9
43	41	78	62	67	119	129	248	22	3
44	29	72	44	45	101	89	190	37	18
45	42	74	61	64	116	125	241	41	18
46	38	74	54	64	112	118	230	34	13
47	45	82	60	67	127	127	254	29	5
48	30	80	63	71	110	134	244	44	13
49	39	65	53	58	104	111	215	51	18
50	31	70	55	54	101	109	210	27	5
51	41	73	59	76	114	135	249	42	17
52	31	64	47	57	95	104	199	22	3
53	34	74	59	66	108	125	233	33	10
54	39	71	56	64	110	120	230	25	2
55	43	79	54	56	122	110	232	43	18
56	30	71	54	64	101	118	219	37	11
57	32	67	40	56	99	96	195	31	13
58	34	71	51	61	105	112	217	33	13
59	38	74	48	64	112	112	224	43	22
60	35	68	46	54	103	100	203	43	21
61	20	65	42	46	85	88	173	33	13
62	39	65	46	53	104	99	203	59	20
63	31	57	36	53	88	89	177	37	16
64	38	73	48	56	111	104	215	24	3
65	41	67	52	57	108	109	217	49	15
66	40	73	53	62	113	115	228	33	6
67	35	75	50	60	110	110	220	40	18
68	41	79	54	64	120	118	238	37	16
69	32	63	49	53	95	102	197	35	8
70	34	67	52	58	101	110	211	31	8
71	35	68	51	62	103	113	216	43	21
72	38	70	54	59	108	113	221	29	5
73	39	67	38	45	106	83	189	34	10
74	42	68	45	58	110	103	213	45	18
75	46	80	54	61	126	115	241	35	11
76	35	58	40	52	93	92	185	40	13
77	31	74	48	55	105	103	208	42	17
78	28	65	46	52	93	98	191	39	10
79	38	80	52	60	118	112	230	22	3
80	42	74	51	61	116	112	228	44	22
81	35	69	56	64	104	120	224	45	21
82	37	74	51	57	111	108	219	34	8
83	38	59	35	44	97	79	176	39	17

84	43	66	55	66	109	121	230	49	22
85	40	72	47	58	112	105	217	44	22
86	39	69	47	61	108	108	216	39	17
87	38	74	52	53	112	105	217	29	5
88	39	68	47	54	107	101	208	45	15
89	39	68	52	60	107	112	219	35	13
90	32	73	50	54	105	104	209	42	21
91	37	68	49	60	105	109	214	30	6
92	37	65	46	61	102	107	209	35	17
93	36	73	47	55	109	102	211	46	26
94	32	64	45	56	96	101	197	25	5
95	43	79	62	66	122	128	250	26	3
96	41	74	55	67	115	122	237	50	22
97	40	74	54	64	114	118	232	28	7
98	35	68	50	55	103	105	208	52	27
99	38	71	48	55	109	103	212	42	20
100	21	47	47	41	68	88	156	47	20
101	36	66	54	57	102	111	213	46	21
102	39	74	54	62	113	116	229	32	3
103	39	71	48	56	110	104	214	35	9
104	39	63	49	61	102	110	212	31	9
105	24	66	31	37	90	68	158	23	2
106	34	62	44	52	96	96	192	39	10
107	36	56	41	61	92	102	194	28	3
108	19	33	45	45	52	90	142	52	29
109	34	64	48	56	98	104	202	27	1
110	36	68	45	56	104	101	205	37	4
111	43	75	54	59	118	113	231	44	24
112	46	73	58	66	119	124	243	25	3
113	37	65	39	63	102	102	204	37	13
114	33	72	56	66	105	122	227	35	10
115	42	63	52	51	105	103	208	60	34
116	40	74	63	74	114	137	251	48	20
117	32	61	46	59	93	105	198	34	14
118	43	73	58	71	116	129	245	33	6
119	29	62	47	50	91	97	188	49	24
120	33	58	45	52	91	97	188	30	3
121	29	64	47	51	93	98	191	36	5
122	35	66	48	56	101	104	205	44	17
123	35	69	46	53	104	99	203	42	21
124	35	66	54	60	101	114	215	37	15
125	37	66	48	61	103	109	212	46	21
126	34	65	41	53	99	94	193	46	17
127	42	77	62	69	119	131	250	37	17

128	41	71	45	49	112	94	206	38	14
129	36	70	53	56	106	109	215	33	11
130	34	67	36	54	101	90	191	35	14
131	30	67	49	60	97	109	206	32	7
132	39	72	57	57	111	114	225	24	5
133	33	60	53	52	93	105	198	50	15
134	35	64	47	53	99	100	199	48	25
135	41	75	41	46	116	87	203	49	21
136	46	79	58	56	125	114	239	34	6
137	43	75	50	57	118	107	225	36	13
138	40	72	51	58	112	109	221	38	5
139	48	74	56	61	122	117	239	29	8

Zdroj: autor

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autorky: Nikola Šrubařová

Studijní program: distanční studium

Studijní obor: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Osobní orientace k životnímu smyslu s ohledem na kompetenci sebetranscendence u profesionálních hasičů

Počet stran (bez příloh): 70

Celkový počet stran příloh: 9

Počet titulů české literatury a pramenů: 34

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 3

Počet internetových odkazů: 4

Vedoucí práce: doc. ing. Mgr. et Mgr. Peter Tavel, Ph. D.

Rok dokončení práce: 2013

Posudek vedoucího/oponenta bakalářské/diplomové práce na Pražské vysoké škole psychosociálních studií

Jméno a příjmení studenta/-tky: Nikola Šrubařová

Obor studia: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Osobní orientace k životnímu smyslu s ohledem na kompetenci
sebetranscendence u profesionálních hasičů

Vedoucí/oponent práce: doc. ing. Mgr. et Mgr. Peter Tavel, Ph. D.

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 70

Počet stránek příloh: 9

Počet titulů v seznamu literatury: 37

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

		x		
--	--	---	--	--

Oborová příléhavost tématu

		x		
--	--	---	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

			x	
--	--	--	---	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy,
stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	x			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace,
parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace,
cizojazyčná literatura)

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu,
průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	x			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

			x	
--	--	--	---	--

Využití výzkumných empirických metod

			x	
--	--	--	---	--

Využití praktických zkušeností

x				
---	--	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost,
iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	x			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

		x		
--	--	---	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části
v daném tématu

		x		
--	--	---	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Návaznost kapitol a subkapitol

	x			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

		x		
--	--	---	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

			x	
--	--	--	---	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Aké zkušenosti autorka při práci získala?
Čím sa vyznačuje zmysel života u hasičov? Čím je špecifický?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Za najväčší nedostatok považujem to, že autorka porovnávala vzorku českých hasičov s normou, ktorá bola vytvorená pre rakúsku populáciu. Táto skutočnosť je hrubou metodologickou chybou.
Práca obsahuje niektoré formálne nedostatky zanedbateľného charakteru.
Oceňujem jej samostatnosť, i keď v prípade voľby metodológie bola táto skutočnosť skôr nevýhodou.

Doporučení k obhajobě: doporučuji/nedoporučuji*

Navrhovaná klasifikace: dobrý

Datum, podpis:
26.6.2013

*
nehodící se, škrtněte

**Posudek oponenta diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: Nikola Šrubařová

Obor studia: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: **OSOBNÍ ORIENTACE K ŽIVOTNÍMU SMYSLU S OHLEDEM NA KOMPETENCI SEBETRASCENDENCE U PROFESIONÁLNÍCH HASIČŮ.**

Oponent práce: doc. Karel Hnilica

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 70

Počet stránek příloh: 9

Počet titulů v seznamu literatury: 37+4

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

		X		
--	--	---	--	--

Oborová příléhavost tématu

	X			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

		X		
--	--	---	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	X			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	X			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	X			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	X			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

		X		
--	--	---	--	--

Využití praktických zkušeností

X				
---	--	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

X				
---	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

		X		
--	--	---	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

		X		
--	--	---	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Návaznost kapitol a subkapitol

	X			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

X				
---	--	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

X				
---	--	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Práce je v teoretické části v podstatě rozvedením některých základních myšlenek V. Frankla. Hypotézy na mne však působí dojmem, že jsou formulovány až na základě výsledků šetření, že nejsou vyvozeny z východisek uvedených v teoretické části. Autorka v podstatě tvrdí, že se soubor hasičů neliší v subškálách Existenciální škály od vzorku rakouské populace z 90. let. Pokud bych extrapoloval, pak tedy, že se neliší od ostatních příslušníků české populace. Zajímalo by mne, co ji vedlo k těmto očekáváním (tj. k formulaci hypotéz).
Drobná poznámka: Při testování hypotéz by bylo asi vhodnější vypočítat standardní chyby z výběrových odchylek souboru hasičů (chápete-li rakouské normy jako parametry).

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Práce splňuje požadavky kladené na tento typ prací.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: VÝBORNĚ – VELMI DOBŘE

Datum, podpis: 6. 9. 2013

doc. Karel Hnilica